

howest

De Hogeschool West-Vlaanderen

Lid van de Associatie Universiteit Gent

De Droomfabriek, een droom voor elke school?

De Droomfabriek in kaart gebracht en
uitgewerkt binnen een Brugse basisschool

Caerels Aline

Promotor: mevrouw Devlieghere Lindsey

Academiejaar: 2009 – 2010

Opleiding: bachelor in het onderwijs, lager onderwijs

Module / Partim: bachelorproef

Dankwoord

De droomfabriek, een droom? Het was alvast een droom om samen te werken met een aantal mensen die ik langs deze weg graag zou willen bedanken.

In de eerste plaats Lindsey Devlieghere, mijn promotor, voor de weg die we samen hebben afgelegd in het kader van deze bachelorproef. Dankzij uw aanstekelijk enthousiasme heb ik nooit de moed verloren doorheen dit ganse avontuur.

Ook Mieke Kennes, regiocoördinator van De Droomfabriek en 'critical friend', ben ik erg dankbaar. Zij heeft mij bijgestaan met raad en daad in goede en kwade dagen. Haar passie om ondernemingszin bij kinderen aan te wakkeren is onvoorstelbaar.

Verder wil ik ook graag mijn stageschool, Basisschool Koninklijk Atheneum Assebroek, bedanken voor de unieke kans die ze mij hebben gegeven om mijn dromen aan de praktijk te koppelen. In bijzonder bedank ik hierbij mevrouw Sylvie Decommer (directeur) en mijn mentoren Tania Van Weydeveldt, Annemie Missault en Krisje Puype.

Tot slot wil ook nog een dankwoordje richten aan mijn ouders die mij de kans gaven deze opleiding te volgen. Ook dank aan mijn vriend, broer en alle andere mensen die mij doorheen dit ganse 'droomavontuur' hebben bijgestaan.

Bedankt allemaal!

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Inleiding	6
Hoofdstuk 1: literatuurstudie	10
1 Ondernemerschap	10
1.1 Inleiding	10
1.2 Omschrijving ondernemerschap.....	10
1.3 Ondernemerschap in enge en brede zin	11
1.4 Profiel van een ondernemer.....	11
1.4.1 Competenties van een ondernemer	12
1.4.2 Externe factoren die ondernemend gedrag beïnvloeden.....	13
1.5 Ondernemerschap in Vlaanderen.....	14
1.5.1 Negatieve resultaten zakelijk ondernemerschap	14
1.5.2 Positieve resultaten sociaal en cultureel ondernemerschap	17
1.6 Het Actieplan Ondernemend Onderwijs	17
1.7 Slot	18
2 Ondernemerschapsonderwijs	19
2.1 Inleiding	19
2.2 Omschrijving ondernemerschapsonderwijs.....	19
2.3 Doelstellingen ondernemerschapsonderwijs.....	20
2.4 Ondernemerschapsonderwijs binnen het onderwijs	21
2.4.1 Negatieve resultaten zakelijk ondernemerschap	21
2.4.2 Negatieve resultaten zakelijk ondernemerschap	22
2.5 De huidige spelers op de markt	23
2.6 Slot	24

3	Ondernemerschap.....	25
3.1	Inleiding	25
3.2	Wat is Vlajo?	25
3.3	Historiek	25
3.4	Doel	26
3.5	Projecten	28
3.6	Slot	31
4	Ondernemerschap.....	32
4.1	Inleiding	32
4.2	Wat is De Droomfabriek?	32
4.3	Historiek	32
4.4	Doel	33
4.5	De 4 D's.....	34
4.6	De werking in thema's.....	35
4.7	Andere belangrijke pijlers bij De Droomfabriek	40
4.8	Slot	45
	Hoofdstuk 2: het werkveld.....	47
1	Interview met Europaschool Bredene	47
1.1	Inleiding	47
1.2	Interview.....	47
2	Resultaten van het interview	58
	Hoofdstuk 3: mijn visie.....	61

Hoofdstuk 4: praktijk.....	72
1	Wegwijzer..... 72
2	Praktijk eerste leerjaar 74
2.1	Reflecties op de lessenreeks 'Onze Familie' 74
2.2	De onderneming van het eerste leerjaar 80
2.3	Bevindingen bij het eerste leerjaar 82
3	Praktijk derde leerjaar..... 85
3.1	Reflecties op de lessenreeks 'Onze Gemeente' 85
3.2	De onderneming van het derde leerjaar 90
3.3	Bevindingen bij het derde leerjaar 95
4	Praktijk vijfde leerjaar 98
4.1	Reflecties op de lessenreeks 'Kid@Bizz' 98
4.2	De onderneming van het vijfde leerjaar 103
4.3	Bevindingen bij het vijfde leerjaar 108
Hoofdstuk 5: conclusies	110
1	Conclusies omtrent topics 110
2	Slotconclusie 117
Bronnen.....	118
Bijlagen.....	121

Inleiding

Het einde van onze driejarige opleiding nadert en we moeten ons nog een laatste keer bewijzen met een zogenaamde bachelorproef. Het doel? Alles wat we de afgelopen jaren hebben geleerd en ervaren in de praktijk toepassen. Hierbij moeten we aantonen dat we als toekomstige leerkrachten heel wat in onze mars hebben om binnenkort een eigen klas te runnen.

Om dit alles te bewijzen is mijn onderwerpkeuze gevallen op Vlajo en haar Droomfabriek. Tijdens een workshop in de opleiding was mijn interesse meteen gewekt. De Droomfabriek staat voor ondernemen en wil ondernemingszin bij kinderen uit de basisschool aanwakkeren.

Kinderen moeten durven ondernemen, ze moeten initiatief leren nemen. Met andere woorden stappen zetten om vooruit te komen in het leven. Hoe groot of hoe klein die stappen ook mogen zijn, stilstaan is nu eenmaal achteruitgaan.

Maar de droom van Vlajo houdt niet op bij ondernemend onderwijs. Ze gaat veel verder... De Droomfabriek houdt rekening met het huidig onderwijs en bespeelt hierbij volledig de doelen en eindtermen die momenteel heersen. Learning by doing, coöperatieve werkvormen, ervaringsgericht leren enz. zijn dan ook volledig geïntegreerd in de handleidingen van De Droomfabriek.

De Droomfabriek... het lijkt 'een droom' om mee te werken, maar is dat ook zo? Dit ga ik onderzoeken in mijn bachelorproef die de titel draagt: 'De Droomfabriek, een droom voor elke school?'

Bij deze vraag ontstonden al gauw heel wat andere vragen die ik aan de hand van onderstaande doelstellingen wens te beantwoorden.

- ✓ Het in kaart brengen van het ondernemerschap in Vlaanderen en de werking van De Droomfabriek.
- ✓ In het werkveld op zoek gaan naar de sterktes en zwaktes bij de uitwerking van De Droomfabriek.

- ✓ Mijn stageschool overtuigen van het concept van ondernemerschapsonderwijs en hen overhalen om met De Droomfabriek in zee te gaan.
- ✓ Het traject van De Droomfabriek in elke graad van mijn stageschool uitwerken.
- ✓ De leerlingen van mijn stageschool stimuleren tot ondernemend gedrag.
- ✓ Als toekomstig leerkracht ervaring opdoen bij dergelijke innovatieve projecten.
- ✓ De Droomfabriek helpen bij de verdere uitwerking van hun lespakketten door onder meer probleempunten aan te kaarten en tips en suggesties aan te reiken.

Het bereiken van deze doelstellingen zal in vier grote fasen verlopen, fasen die meteen ook de onderdelen vormen van mijn bachelorproef:

In hoofdstuk 1 'Literatuurstudie' behandel ik het ondernemerschap in Vlaanderen en hoe het onderwijs inspeelt op de nood aan jonge ondernemers. Daarnaast beschrijf ik ook de rol van Vlajo en haar Droomfabriek binnen het zogenaamde ondernemerschapsonderwijs. Hierbij vertel ik meer over de lespakketten die zij hebben ontwikkeld om kinderen ondernemingszin bij te brengen.

In hoofdstuk 2 'Werkveld' vindt u een interview terug met het team van de Europaschool te Bredene. Tijdens dit interview pols ik naar de ervaringen van de leerkrachten met De Droomfabriek. In een korte samenvatting die volgt op dit interview kunt u lezen over de sterktes en zwaktes van De Droomfabriek.

In hoofdstuk 3 'Visie' heb ik gewerkt met enkele belangrijke topics. Deze heb ik gekozen op basis van de sterktes en zwaktes die het werkveld aankaartte. Bij elke topic is een mix te lezen van wat ik ervaren heb in het werkveld en wat mijn eigen visie hierop is. Er is ook al plaats voor enkele suggesties ter verbetering van De Droomfabriek.

Hoofdstuk 4 'Praktijk' bestaat uit drie delen. Het is namelijk zo dat ik De Droomfabriek in drie klassen heb kunnen uitwerken. De drie leerjaren vormen dan ook respectievelijk de drie onderdelen van dit hoofdstuk. Voor elk onderdeel/leerjaar hanteer ik telkens een vaste structuur: eerst leest u mijn reflecties op de lessenreeks die De Droomfabriek aanbiedt. Daarop volgt uitleg over de onderneming die elk leerjaar heeft opgestart. Tot slot sluit ik telkens af met een deel waarin u mijn bevindingen kan nalezen.

Voor hoofdstuk 5 'Conclusies' grijp ik terug naar de belangrijke topics die ik eerder gebruikte in hoofdstuk 3, het deel waarin mijn visie aan bod kwam. Na de praktijk zelf aan den lijve te ondervonden hebben, kan ik mijn denkplaatjes van toen bijschaven of bevestigen. Alle topics komen dus opnieuw aan bod, aangevuld met suggesties voor de praktijk. Als afsluiter volgt er nog een eindconclusie waarin ik antwoord geef op de prangende vraag: 'De Droomfabriek, een droom voor elke school?'

Veel leesplezier!

Hoofdstuk 1

Literatuurstudie

Hoofdstuk 1: literatuurstudie

1 Ondernemerschap

1.1 Inleiding

In dit deel wordt het thema ondernemerschap behandeld. Eerst en vooral wordt een omschrijving van het begrip gegeven en worden de verschillende soorten van ondernemen toegelicht. Daarna komen de competenties aan bod waarover een ondernemer zou moeten beschikken en welke factoren ondernemend gedrag beïnvloeden. Tot slot wordt er ingegaan op hoe het gesteld is met het ondernemerschap in Vlaanderen en wat de regering doet om het ondernemerschap te bevorderen.

1.2 Omschrijving ondernemerschap

Ondernemerschap is een centraal begrip in deze bachelorproef en daarom eerst een definitie om duidelijkheid te scheppen over de invulling ervan.

"Ondernemerschap is een dynamisch en sociaal proces waarbij individuen, alleen of in samenwerking, opportuniteiten voor innovatie identificeren en vervolgens daar iets mee doen door het omzetten van ideeën in praktische en gerichte activiteiten, in een sociale, culturele of financiële context". (Europese Commissie, 2002)

Deze definitie benadrukt een aantal cruciale elementen van ondernemerschap. Het vertelt dat iemand, alleen of in groep, aan de hand van vernieuwende ideeën kan komen tot activiteiten die bijdragen tot het sociale, culturele of financiële leven.

Doordat de activiteiten of ondernemingen een effect kunnen hebben op meerdere domeinen (sociaal, cultureel en financieel) is er sprake van ondernemerschap in de 'brede zin' van het woord, een gegeven dat in het volgende onderdeel verder wordt toegelicht.

1.3 Ondernemerschap in enge en brede zin

Ondernemerschap wordt in de praktijk op verschillende manieren ingevuld. Volgens Accent op Talent (2007) kan er algemeen een onderscheid gemaakt worden tussen een enge en een brede invulling van het begrip. Ondernemerschap in enge zin slaat op het klassieke ondernemerschap. Het gaat dan om het oprichten van nieuwe bedrijven in de privésector. Bij ondernemerschap in brede zin ligt de focus op ondernemend gedrag waarbij mensen de vaardigheden bezitten om creatief te zijn, verantwoordelijkheid op te nemen, initiatief te nemen, ...

In het basisonderwijs wordt vooral gewerkt aan ondernemerschap in de brede zin van het woord. Er wordt geprobeerd om ondernemingszin en ondernemersvaardigheden bij te brengen, terwijl er in het secundair en hoger onderwijs vooral gefocust wordt op ondernemerschap in enge zin.

1.4 Profiel van een ondernemer

Er zijn reeds tal van onderzoeken gebeurd naar zogenaamde ondernemerscompetenties. De resultaten van deze wetenschappelijke onderzoeken worden zelfs gebruikt bij screeningstesten om te kijken of iemand al dan niet ondernemend ingesteld is bij het opstarten van een onderneming of bij het zoeken naar een baan.

Uit één van deze onderzoeken (GEM-enquête, 2003) is gebleken dat ondernemend gedrag wordt gekenmerkt door tal van competenties, die we kunnen opdelen in kennis, vaardigheden en attitudes. Desondanks liggen specifieke competenties die bepalen of iemand al dan niet een ondernemer is, niet vast. Verder moet er ook vermeld worden dat heel wat onderzoekers hun eigen indeling hanteren en vaak andere termen gebruiken om de competenties te benoemen.

1.4.1 Competenties van een ondernemer

In het volgende onderdeel wordt er ingegaan op de verschillende soorten competenties (kennis, vaardigheden en attitudes). Volgens Accent op Talent (2007) is een succesvol ondernemer iemand die eerst en vooral volgende attitudes bezit (zie tabel 1):

Tabel 1: Waardepatroon van ondernemers (Accent op Talent, 2007)

Volgens onderzoek dat Accent op Talent beschrijft is het namelijk zo dat ondernemende mensen andere persoonlijkheidskenmerken hebben dan de rest van de bevolking. Door die andere kenmerken, streven ze ook andere waarden na. De tabel hierboven geeft een overzicht van de gemeenschappelijk waarden bij ondernemende mensen. Wie veel van deze persoonlijkheidskenmerken bezit, kan zeker en vast een ondernemer worden genoemd. Er wordt gesproken over het bezit van een 'ondernemerscultuur'. Accent op Talent benadrukt wel dat iemand niet noodzakelijk een bedrijfsleider of dergelijke hoeft te zijn, maar dat ook een leerkracht, arbeider of bediende veel kenmerken uit deze ondernemerscultuur kan bezitten.

Naast dit waardepatroon zijn volgens Accent op Talent ook vaardigheden en kennis noodzakelijk om een goed ondernemer te zijn. Bij vaardigheden in de ondernemerswereld wordt vooral gedacht aan communicatievaardigheden, managementvaardigheden en dergelijke. Op kennisgebied wordt dan weer verwezen naar productkennis, kennis van de sector, regelgeving enz. De invulling van die vaardigheden en kennisgebieden zijn erg afhankelijk van wat je wil ondernemen. Hierbij wordt teruggegrepen naar de soorten ondernemerschap: zakelijk, sociaal of cultureel.

1.4.2 Externe factoren die ondernemend gedrag beïnvloeden

Er zijn geen bronnen die deze competenties tegenspreken, het is wel zo dat bepaalde onderzoekers een andere indeling hanteren. In Accent op Talent (2007) wordt wel antwoord gegeven op de vraag hoe het komt dat sommige mensen echte ondernemers zijn en anderen dan weer niet. Want je hoort mensen vaak zeggen: "Hij/zij is een geboren ondernemer" of "Het ondernemen zit hem in het bloed/in de genen". Hierbij kan duidelijk gesteld worden dat niemand wordt geboren als ondernemer, al kunnen bepaalde persoonlijkheidskenmerken iemand hierbij aardig op weg helpen. Volgens Accent op Talent heeft de ontwikkeling van ondernemingscompetenties te maken met omgevingsfactoren.

Een eerste en tevens erg belangrijke omgevingsfactor is het gezin. Kinderen die opgroeien in een ondernemende familie hebben vaak het voorbeeld gezien. Ouders fungeren als rolmodel en kinderen zullen dan ook onbewust de typische ondernemende waarden, attitudes en vaardigheden overnemen. Kinderen van ouders met een eigen zaak zullen later hoogstwaarschijnlijk hetzelfde pad bewandelen.

Naast het gezin is onderwijs een belangrijke omgevingsfactor. Voor kinderen uit de basisschool is de leerkracht ook een voorbeeldfiguur, met andere woorden ondernemend gedrag begint in eerste instantie bij ondernemend onderwijs. Dit ondernemend onderwijs moet wel verder gezet worden in het secundair en hoger onderwijs om jonge mensen aan te zetten tot ondernemen in enge zin.

De maatschappij waarin iemand leeft heeft ook invloed op ondernemend gedrag. De houding van de bevolking tegenover ondernemen bepaalt in grote mate of iemand de stap zet naar ondernemerschap. Sociale netwerken spelen hierbij evenzeer een rol: als vrienden en kennissen een onderneming op touw zetten, is de kans groot dat ook jijzelf deze stap durft te zetten.

Verder bepaalt ook de wetgeving het aantal opstartende ondernemingen. Juicht de overheid startende ondernemers toe en wil ze hen daarbij een duwtje in de rug geven of is net het tegenovergestelde waar? Verder zijn het al dan niet hebben van professionele relaties en netwerken ook niet weg te denken bij een succesvolle onderneming. Bij het opstarten en bij het verdere verloop van een onderneming zijn mensen op wie je kan terugvallen een belangrijke factor.

Tot slot moet ook het nodige budget beschikbaar zijn. Het moet niet gezegd worden dat een groot kapitaal heel wat doelen kan verwezenlijken. Alle omgevingsfactoren worden hieronder nog even samengevat (zie tabel 2):

Tabel 2: factoren die ondernemerschap beïnvloeden (Accent op Talent, 2007)

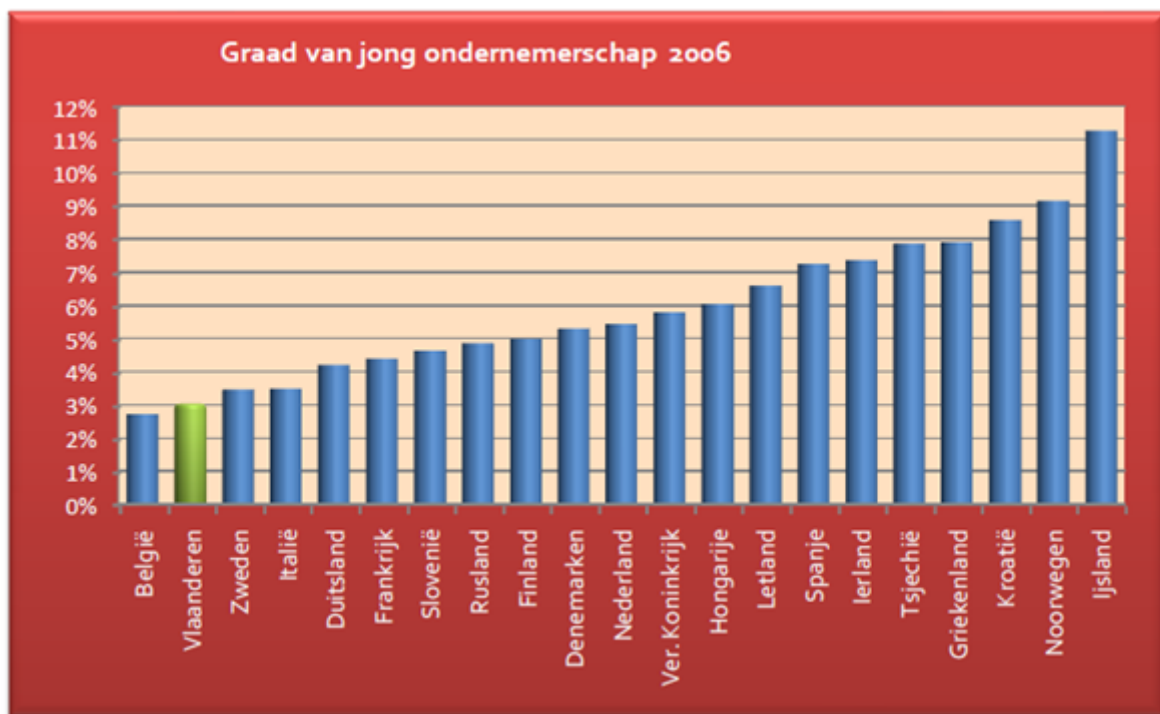

1.5 Ondernemerschap in Vlaanderen

1.5.1 Negatieve resultaten zakelijk ondernemerschap

België en zeker ook Vlaanderen kent een grote welvaart. Velen zijn dan ook overtuigd dat we goed bezig zijn, maar schijnt bedriegt. Uit studieresultaten van het Global Entrepreneurship Monitor [GEM] (2006) blijkt dat België het erg slecht doet wat betreft zakelijk ondernemerschap. Er worden amper nog nieuwe ondernemingen opgestart.

Met amper 3 % starters zijn we het slechtste land in vergelijking met andere Europese landen. We zitten met België dan ook onder het EU-gemiddelde van 5,01 %. Op wereldschaal ligt het gemiddelde op 9,29 % dus daartegenover valt ons land in het niets (zie figuur 1).

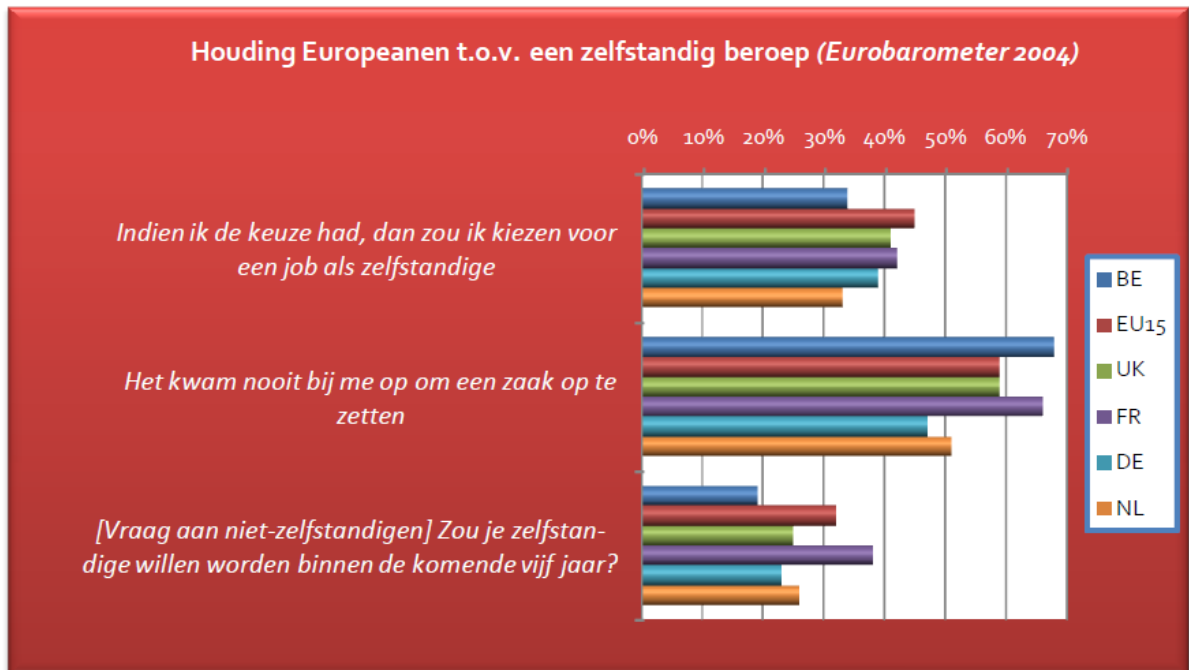
Figuur 1: graad van jong ondernemerschap (GEM, 2006)

De figuur toont aan dat amper 3 Belgen op 100 een onderneming hebben opgericht of er één aan het oprichten waren in 2006. De figuur geeft echter niet aan of deze ondernemingen ook succesvol waren. Uit andere cijfergegevens (GEM, 2008) blijkt ook dat vooral hooggeschoolden een onderneming oprichten. Toch ligt dit aantal lager dan in andere landen. Verder blijkt ook dat de meeste mensen iets ondernemen tussen de leeftijd van 25 à 50 jaar. Jongere of oudere mensen wagen hun kans niet om een onderneming op te richten.

Maar hoe komt het dat ons land zo zwak scoort op het gebied van zakelijk ondernemerschap? Waarom zetten Belgen de stap niet om een onderneming op te richten? Volgens Accent op Talent zijn hiervoor meerdere oorzaken: eerst en vooral is er de negatieve houding van de bevolking ten opzichte van ondernemerschap en daarnaast zijn er ook een aantal structurele oorzaken.

Belgen zijn, volgens Accent op Talent, erg risicoschuw en zij durven niet veel uitdagingen aan te gaan. Ook de economische crisis werkt die risicoschuwheid in de hand. Wie wel een uitdaging aangaat wat betreft ondernemerschap en daarin faalt, krijgt dan weer de stempel van 'mislukking' want in onze maatschappij heerst een

enorme druk waarin 'verliezers' niet thuishoren. Al deze oorzaken in verband met de houding van Belgen ten opzichte van ondernemerschap werden bevestigd door een enquête (Eurobarometer, 2004). Enkele feiten op een rijtje waarin je ziet dat België keer op keer laag scoort (zie figuur 2):

Figuur 2: houding Europeanen t.o.v. een zelfstandig beroep (Eurobarometer, 2004)

Naast de houding van de bevolking zijn er ook enkele structurele factoren die bepalend zijn voor het ondernemerschap (Accent op Talent, 2007). Door onder andere de structuur van onze economie lopen zelfstandigen veel meer risico's dan werknemers. Als werknemer heb je namelijk een stabiel inkomen en heb je ook enige werkzekerheid. Een andere factor is de sociale zekerheid in ons land. Een gewone werknemer geniet namelijk een betere sociale bescherming dan een zelfstandige.

1.5.2 Positieve resultaten sociaal en cultureel ondernemerschap

Op het gebied van sociaal en cultureel ondernemerschap lijkt Vlaanderen dan weer wat beter te scoren. West-Vlamingen zijn volgens een onderzoek van Yield Solutions in opdracht van de Provincie West-Vlaanderen (2003) harde werkers en zijn op verenigingsgebied erg actief. Mensen engageren zich graag, zeker als dit engagement weinig of geen risico's inhoudt. Ze spelen met andere woorden op zeker, wat bijdraagt aan de risicoschuwe houding van Belgen.

1.6 Het Actieplan Ondernemend Onderwijs

Met het Actieplan Ondernemend Onderwijs (2006), opgesteld door voormalige ministers Frank Vandenbroucke en Fientje Moerman, probeert de Vlaamse Regering enkele veranderingen teweeg te brengen op het gebied van ondernemerschap. Ze richt hierbij haar pijlen op de jeugd, op schoolgaande jongeren die vaak in tegenstelling tot de meeste volwassenen nog overlopen van enthousiasme en geloven in hun dromen. De regering wil dat deze jongeren hun kansen en dromen ten volle benutten en wil ze via het onderwijs alvast een basis aanbieden die hen warm maakt voor het ondernemerschap.

Het plan is opgesteld uit verschillende doelen. Hier volgt een overzicht van de belangrijkste actiepunten (Actieplan Ondernemend Onderwijs, 2006):

- ✓ Jongeren krijgen een betere kennis en een correcter beeld (imago) van wat het ondernemerschap inhoudt.
- ✓ Jongeren zien het ondernemerschap meer als een mogelijke beroepskeuze.
- ✓ Leerlingen die kiezen voor een opleiding tot ondernemer worden er goed op voorbereid.
- ✓ Scholen besteden meer aandacht aan ondernemerschap en nemen massaler deel aan uiteenlopende initiatieven ter versterking van het ondernemerschap.

- ✓ Een 'ondernemende school' krijgt maatschappelijk een bijkomende aantrekkingskracht.

- ✓

Het actieplan bevat zowel doelen op korte als op lange termijn. Deze doelen wil de Vlaamse regering bereiken aan de hand van 'ondernemerschapsonderwijs'. De invulling van dit begrip wordt verduidelijkt in deel 2 (Ondernemerschapsonderwijs) van dit hoofdstuk.

1.7 Slot

Dit deel heeft een beeld geschetst van wat ondernemerschap precies is en over welke competenties (attitudes, vaardigheden en kennis) een ondernemer zou moeten beschikken. Verder kunnen we door dit hoofdstuk besluiten dat het ondernemerschap in België, en dus ook in Vlaanderen, slecht scoort. We kennen momenteel een goede welvaart, maar om deze aan te houden in de toekomst is er nood aan nieuw opgerichte ondernemingen. Ook de overheid is zich hiervan bewust en probeert via het Actieplan Ondernemend Onderwijs maatregelen te treffen om jongeren aan te zetten tot ondernemen. De overheid richt haar pijlen op jongeren omdat zij de toekomst zijn en gaat er vanuit dat het onderwijs de geschikte plaats is om hen klaar te stomen tot ondernemende jongeren met de nodige competenties om succesvol te zijn.

2 Ondernemerschapsonderwijs

2.1 Inleiding

In dit deel wordt dieper ingegaan op ondernemerschapsonderwijs. Er is aandacht voor wat de term precies inhoudt en wat het doel is van dit onderwijs. Er wordt ook besproken welke plaats het ondernemerschapsonderwijs inneemt binnen het onderwijscurriculum. Tot slot wordt er een overzicht gemaakt van hoe het huidige ondernemerschapsonderwijs er de dag van vandaag uitziet en welke spelers er op de markt zijn.

2.2 Omschrijving ondernemerschapsonderwijs

Ondernemerschapsonderwijs kan volgens Accent op Talent (2007) erg ruim genomen worden. Het omvat alle lessen, activiteiten, initiatieven, programma's, projecten, ... waarin ondernemerscompetenties bij leerlingen worden gestimuleerd. Er hoeft zeker geen onderneming opgericht te worden om aan ondernemerschapsonderwijs te doen. Activiteiten waarin gewerkt wordt aan ondernemende attitudes, vaardigheden of kennisgebieden worden reeds als ondernemerschapsonderwijs beschouwd.

Het is wel zo dat ondernemerschapsonderwijs een aangepaste didactiek vereist. Via klassikale lessen kun je de leerlingen niet aanzetten tot ondernemen. Het is de bedoeling dat leerlingen het ondernemerschap ervaren en aanvoelen door actief aan het werk te gaan. Ondernemerschapsonderwijs wordt dan ook vaak gegeven in spelvorm, competitie of als wedstrijd. Er is bovendien ook steeds een gemeenschappelijk doel waarbij de inbreng van elke leerling noodzakelijk is.

2.3 Doelstellingen ondernemerschapsonderwijs

Het ondernemerschapsonderwijs beoogt meerdere doelstellingen. Of die doelstellingen volledig bereikt worden en of er genoeg aandacht aan besteed wordt, is afhankelijk van school tot school en van het soort onderwijsinstelling. De volgende doelstellingen worden alvast als belangrijk ervaren volgens Accent op Talent (2007) en vele aspecten zijn dan ook al opgenomen in de leerplannen:

- ✓ **Bewustmaking van eigen talenten en mogelijkheden:** het belang van ondernemend zijn, de waarde van ondernemingen voor de maatschappij en de mogelijkheid van een loopbaan als ondernemer.
- ✓ **Ontwikkeling van ondernemende attitudes** zoals creativiteit, durf, verantwoordelijkheidszin, zin voor initiatief, volharding, ...
- ✓ **Aanleren van basisvaardigheden die ondernemend gedrag stimuleren** zoals teamwerk, probleemoplossend denken, onderhandelen, ...

Er is ook gebleken dat ondernemerschapsonderwijs niet enkel leidt tot meer ondernemerschap, maar volgens Accent op Talent zijn er ook een aantal andere positieve gevolgen. Eerst en vooral is het een unieke kans om meer actieve werk- en leervormen te introduceren in de school, maar bovendien stimuleert het ook de persoonlijke ontwikkeling van jongeren. Dit komt alle leerlingen uiteraard ten goede, maar in het bijzonder ook kansarme jongeren. Zij worden in feite bewustgemaakt van hun eigen talenten en mogelijkheden. Op die manier ontwikkelen ze meer zelfvertrouwen en wordt bijvoorbeeld schoolmoeheid tegengegaan. Verder leren de jongeren de verschillende soorten ondernemerschap ook kennen en gaan ze die ook leren appreciëren. Tot slot komt het ook de school ten goede: zij komt namelijk in contact met verschillende bedrijven en verenigingen, iets wat haar werking alleen maar ten goede kan komen.

2.4 Ondernemerschapsonderwijs binnen het onderwijs

Momenteel is het zo dat ondernemerschapsonderwijs slechts heel weinig aan bod komt in het Belgische onderwijssysteem. Volgens Accent op Talent (2007) geldt dit voor heel wat landen in de EU, met uitzondering van vakken die specifiek gericht zijn om het oprichten van een onderneming (bijvoorbeeld bedrijfsbeheer). Het is wel zo dat bepaalde attitudes die het ondernemerschap in de hand werken toch hun plaats gevonden hebben in het onderwijs, maar deze worden in die mate behandeld dat we niet echt van ondernemerschapsonderwijs kunnen spreken.

2.4.1 Negatieve resultaten zakelijk ondernemerschap

De reden waarom het ondernemerschap zo weinig aan bod komt in het onderwijs ligt bij het spanningsveld dat heerst tussen de onderwijscultuur en de ondernemingscultuur. Volgens Accent op Talent (2007) hebben beide culturen een totaal andere manier van denken en handelen. De manier van werken bij leerkrachten is erg gestructureerd, gepland en geordend, terwijl ondernemers eerder een ingesteldheid hebben van 'I do it my way'. Ze spelen in op het moment, gaan voort op hun intuïtie en hebben geen problemen met een ongeordende structuur. De principes in beide culturen zijn als het ware tegengesteld van elkaar. Het is dus vanzelfsprekend dat het moeilijk is om deze twee culturen samen te smelten. Vooral het onderwijzend personeel zou zich moeten aanpassen en daar zit net het probleem. Veel leerkrachten zijn bang om het vertrouwde pad te verlaten, willen geen risico's nemen en klampen zich vast aan de veilige methodes. De principes van beide culturen zijn gebaseerd op de publicaties van professor Allan Gibb (zie figuur 3).

Figuur 3: principes van professor Allan Gibb (1998)

2.4.2 Negatieve resultaten zakelijk ondernemerschap

Er is dus een gebrek aan ondernemerschap in het onderwijs, maar volgens Accent op Talent (2007) is het gebrek het grootst in het basisonderwijs. Hiervoor zijn verschillende redenen:

✓ **Ondernemingen in een slecht daglicht**

Eerst en vooral komt de term onderneming niet veel aan bod in de basisschool, maar als ze aan bod komt dan is dit vaak negatief. Als er over ondernemingen of bedrijven wordt gesproken dan worden zij vaak geassocieerd met milieuvervuiling, uitbuiting, ruimtegebruik enz. Ondernemingen worden met andere woorden vaak in een slecht daglicht gesteld.

✓ **Vervrouwelijkt lerarenkorps**

In onze basisscholen zijn de meeste leerkrachten vrouwen en uit onderzoek (GEM, 2008) is gebleken dat vrouwen veel minder geïnteresseerd zijn in alles wat met ondernemen te maken heeft. Het zijn dan ook vooral mannen die aangeven een onderneming te willen opstarten.

✓ **Risicoschuwe houding**

Ook de houding van Belgen ten opzichte van ondernemen speelt hier opnieuw mee. Ook leerkrachten zijn bang om risico's te nemen en spelen liever op zeker. Ze verkiezen vertrouwde methodes en gaan uitdagingen uit de weg.

✓ **Onvoldoende aandacht in lerarenopleiding**

Aan studenten in de lerarenopleiding wordt te weinig aangeleerd hoe ze ondernemend gedrag moeten ontwikkelen bij kinderen.

2.5 De huidige spelers op de markt

Als reactie op het gebrek aan ondernemerschap in het onderwijs zijn er heel wat organisaties die werk hebben gemaakt van initiatieven om leerkrachten te kunnen helpen in het bijbrengen van ondernemerschap.

Desondanks is er maar één grote speler op de markt en dat is Vlajo. Uit hun persoonlijke resultaten is gebleken dat er in het schooljaar 2006 - 2007 maar liefst 14 000 leerlingen hebben gewerkt met hun pakketten. In het volgende schooljaar stond dit getal op 20 000 en in het schooljaar 2008 - 2009 bereikten ze maar liefst 24 000 leerlingen (Vlajo, 2010).

Vlajo is dan ook de enige organisatie die zich op verschillende leeftijdscategorieën richt. De meeste spelers op de markt richten zich echter op het secundair onderwijs. Er zijn er maar weinig die zich concentreren op kinderen uit de basisschool. Naast Vlajo is er

enkel nog de ondernemingskoffer van Unizo¹ dat aan de hand van spelmaterialen ondernemingszin bij kinderen uit de basisschool wil stimuleren. Voor de rest zijn er nog een aantal lokale initiatieven die binnen scholen plaatsvinden. Zij bereiken meestal een 100-tal leerlingen binnen de eigen schoolmuren.

Vele initiatieven die worden opgericht zijn kwetsbaar en vaak van korte duur. De oorzaken daarvan zijn meestal geldgebrek of een gebrek aan kennis en ervaren mensen. Het is ook zo dat er geen duidelijk overzicht is van de vele bestaande initiatieven en er is nog minder sprake van samenwerking en afstemming van de verschillende producten.

2.6 Slot

In dit deel werd besproken wat ondernemerschapsonderwijs precies inhoudt en welke doelstellingen het beoogt. Er is ook een beeld geschetst van de ondernemerscultuur die lijnrecht tegenover de onderwijscultuur staat en hoe dat de invoering belemmert. Tot slot werden ook andere hinderpalen specifiek voor het basisonderwijs besproken en werden de organisaties voorgesteld die hier verandering in willen brengen.

¹ Op initiatief van het Provinciebestuur van West-Vlaanderen ontwikkelde CEGO in samenwerking met UNIZO een koffer met spelmaterialen om ondernemingszin bij jonge kinderen (6-12 j.) te stimuleren.

3 Ondernemerschap

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt Vlajo kort voorgesteld omdat deze organisatie de basis vormt van De Droomfabriek. Het is als het ware het moederschap van De Droomfabriek. Verder wordt de historiek van Vlajo in dit hoofdstuk besproken en staan we ook even stil bij het doel van deze organisatie. Ook de andere dochterprojecten worden kort voorgesteld.

3.2 Wat is Vlajo?

Vlajo staat voor Vlaamse Jonge Ondernemingen (Vlajo 2010). Deze organisatie wil, op vraag van het Ministerie van Economie en het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, ondernemingszin bij jongeren stimuleren. Met hun zeven compleet uitgewerkte projecten proberen ze alle leeftijdscategorieën uit het onderwijs te bereiken. Voor de allerkleinsten is er De Droomfabriek (kleuter en lager). De leerlingen uit het secundair hebben keuze uit BLIK, Jieha!, Studentenbedrijf.be en De Mini-onderneming en tot slot zijn er zelfs projecten voor studenten uit hogescholen en universiteiten: Small Business Project en Start Academy.

3.3 Historiek

Het idee om jonge mensen aan te zetten tot ondernemen, begon volgens de website van Vlajo (2010) bij Horace A. Moses. Deze Amerikaanse zakenman met een eigen papierbedrijf was actief in een club die zich bezighield met het opleiden van jonge boeren, zodat zij hun boerderij op eigen houtje konden beheren. Learning by doing - leren door de praktijk, een concept van John Dewey – stond hierbij centraal. Het is dan ook dit principe dat Moses na een tijdje wilde toepassen in de industriewereld. Hij richtte een programma op voor jongeren tussen de 16 en 21 jaar: de Junior Achievement beweging was geboren. Het was een enorm succes met tal van mini-

ondernemingen als gevolg. Verder kon de beweging ook rekenen op financiële steun van grote namen zoals Walt Disney, Henry Ford, John D. Rockefeller enz.

Het wervelende succes bereikte al gauw Europa, met Groot-Brittannië op kop. In 1977 was het de beurt aan België maar pas in 1996, na een regionalisering van de federale beweging, werd Vlajo opgericht: Vlaamse Jonge Ondernemingen. 'The American dream' werd nu ook werkelijkheid in Vlaanderen. Het was wel zo dat Vlajo zich enkel richtte op ondernemingsprojecten voor het secundair onderwijs. In 2006 kwam hier verandering in met De Droomfabriek (zie deel 4: voorstelling Droomfabriek).

3.4 Doel

Vlajo wil jongeren van alle leeftijden uit het onderwijs kennis laten maken met ondernemen om zo bij te dragen tot de welvaart en het welzijn van Vlaanderen. In het eerste hoofdstuk werd reeds aangegeven dat Vlaanderen zeer slecht scoort inzake ondernemerschap. Om het ondernemerschapniveau bij jongeren te stimuleren schakelt Vlajo de hulp in van scholen en bedrijven om zo tot ondernemend onderwijs te komen. Volgens Vlajo is dit een win-winsituatie voor alle partijen (Vlajo, 2010):

✓ **Win-win voor de scholen:**

- Mini-onderneming = open formule voor eigen vaktechnische klemtonen
- Netwerkvorming met het bedrijfsleven
- Partnership met de Vlaamse Kamers voor Handel en Nijverheid
- Ondersteuning op het terrein door coördinatoren
- Schooloverstijgende activiteiten
- Uitstraling ten aanzien van de bredere gemeenschap (Public Relations)
- Steun van de Ministers van Economie en Onderwijs

✓ **Win-win voor de leercoach:**

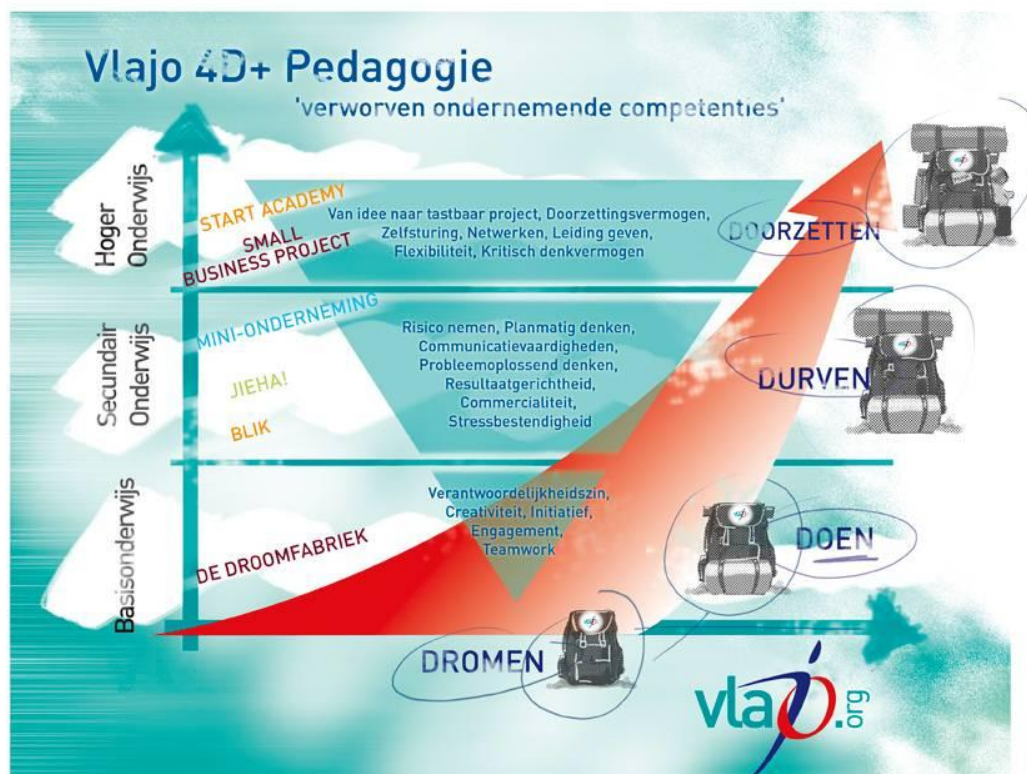
- Mini-onderneming = krachtige leerformule
- Verwerven en integreren van basis(vak)kennis
- Verwerven van verschillende vaardigheden (bv. organisatietalent)
- Bredere kijk op problemen identificeren, analyseren en oplossen
- Zelfsturende leervaardigheden
- Zelfkennis en zelfbewustzijn
- Sociale en communicatieve vaardigheden
- Ontwikkelen van verantwoordelijk professioneel gedrag

✓ **Win-win voor de studenten:**

- Studentgecentreerde onderwijsmethode
- Contextleren
- Gecontroleerd oefenveld
- Zelfsturend en actief leren

3.5 Projecten

Vlajo heeft zeven uitgewerkte projecten die de ondernemingszin bij jongeren wil stimuleren. Er is een project voor de basisschool, drie projecten voor het secundair onderwijs en tot slot zijn er ook twee voor het hoger onderwijs. De projecten staan los van elkaar, maar hebben allemaal hetzelfde doel, namelijk ondernemingszin bij jongeren bevorderen. De projecten zijn aangepast aan elke leeftijdscategorie en op lange termijn wordt er verwacht dat kinderen de hele piramide zullen doorlopen. Op die manier wordt de rugzak (Doedel de mascotte heeft een rugzak bij de kleinsten) van de kinderen steeds groter en raakt die meer en meer gevuld met ondernemende competenties. Hieronder een weergave van de huidige projecten bij Vlajo (zie figuur 5) en bij de puntjes op de volgende pagina telkens uitleg over elk project (Vlajo, 2010).

Figuur 4: overzicht van de lopende projecten bij Vlajo vzw (2010)

➤ De Droomfabriek

De Droomfabriek is bestemd voor kinderen uit de basisschool. Het project probeert kinderen aan te zetten tot ondernemen op eigen niveau. In het volgende deel wordt De Droomfabriek uitvoerig besproken omdat dit project in de praktijk zal worden uitgetest gedurende deze bachelorproef.

➤ BLIK

BLIK helpt, volgens Vlajo, jongeren een beslissing te nemen bij hun latere studie- en beroepskeuze. Het bestaat uit zes grote activiteiten waarbij jongeren uit het secundair onderwijs verschillende opdrachten uitvoeren. Tijdens deze opdrachten, die een economische en wetenschappelijke benadering hebben, ontdekken de leerlingen vaardigheden waar ze goed in zijn en leren ze beslissingen nemen. Nadat de jongeren hun eigen talenten en vaardigheden ontdekt hebben, geeft BLIK hen daarbovenop nog eens een heldere 'blik' op het ruime aanbod van studies en beroepen. Dit gebeurt aan de hand van een educatief spel 'Kijk! De wereld draait om mij!' bestaande uit talrijke doe-opdrachten, stellingen waarover de leerlingen moeten discussiëren en leerrijke tips.

➤ Jieha!

Jieha! is de afkorting voor Jong Initiatief voor Ethische Handel. De leerlingen van het secundair onderwijs duiken hierbij de Fair Trade wereld in en zullen deze producten na verloop van tijd verhandelen. Het motto bij Jieha! luidt: "Eerst denken en dan effectief doen!". De leerlingen starten met het opstellen van een businessplan waarin ze de taken verdelen, de markt onderzoeken, nadenken over promotie, ... om dan uiteindelijk tot verkoop over te gaan.

➤ Studentenbedrijf.be

Studentenbedrijf.be richt zich op de derde graad van het secundair onderwijs. Het is de bedoeling dat studenten hier een miniatuurbedrijf oprichten volgens het model van een éénmanszaak. De studenten moeten hun product commercialiseren, maar moeten ook rekening houden met allerlei wettelijke verplichtingen. Studentenbedrijf.be kan samengaan met het behalen van het getuigschrift bedrijfsbeheer.

➤ Mini-onderneming

De mini-onderneming is een doe-leerformule waarbij leerlingen uit het secundair hun eigen mogelijkheden ontdekken, volgens Vlajo. De leerlingen starten in het begin van het schooljaar hun eigen bedrijf op en zijn tijdens dit ganse jaar ondernemers van hun mini-bedrijf. Net zoals in een echt bedrijf kiezen ze een product, commercialiseren ze dit product, houden ze de boekhouding bij, plaatsen ze aandelen op de markt en houden ze vergaderingen. Het handboek 'Start Up Kit' met een junior businessplan helpt hen doorheen dit avontuur. Een avontuur waarin tal van problemen en uitdagingen hun pad kruisen en waarbij de leerlingen zich als team staande moeten houden.

➤ Small Business Project

Small Business Project, afgekort SBP, is afgestemd op studenten uit hogescholen. Het junior businessplan helpt de studenten bij het opstarten van een onderneming waarbij ze op een aantal vragen botsen: "Wie zijn onze klanten? Wie zijn onze concurrenten? Hoe kan de onderneming groeien? Wat maakt ons anders dan de anderen?, ... " Door antwoorden te vinden op al deze vragen, staan de studenten stil bij zichzelf en krijgen ze automatisch antwoorden die hen voorbereiden op het echte leven in de maatschappij: "Wie zijn we? Wat doen we? Wat zijn onze sterke en zwakke punten? Wat zijn onze werkpunten?, ... "

➤ Start Academy

Bij Start Academy draait alles rond een businessplanwedstrijd waardoor studenten de kans krijgen om hun eerste stappen in de ondernemerswereld te zetten. Na het opstellen van het businessplan wordt de haalbaarheid van het product of de dienst en de risico's die eraan verbonden zijn, toegelicht. Verder is het ook zo dat Start Academy zich niet enkel richt op economiestudenten, maar op alle studenten die een idee hebben en er willen voor gaan.

3.6 Slot

In dit hoofdstuk werd uitgelegd dat Vlajo staat voor Vlaamse Jonge Ondernemingen en dat zij als doel hebben om jongeren van alle leeftijden aan te zetten tot ondernemen. Ze vertrekken hierbij vanuit het onderwijs en maken kant-en-klare pakketten en programma's waarmee leerkrachten aan de slag kunnen. Zij zijn de enige organisatie die zich toespitst op alle leeftijdscategorieën in het onderwijs.

4 Ondernemerschap

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt De Droomfabriek uitgebreid voorgesteld. Er wordt uitgelegd wat De Droomfabriek precies is, hoe alles ontstaan is en welk doel de organisatie voor ogen heeft. Verder wordt ook de werking in thema's toegelicht en wordt er prijsgegeven hoe ondernemingszin wordt aangewakkerd in elk leerjaar van de basisschool. Tot slot worden de pijlers (techniek, ICT, GOK, ...) van De Droomfabriek besproken.

4.2 Wat is De Droomfabriek?

De Droomfabriek is een dochterproject van Vlajo geschikt voor kinderen uit de basisschool. In de Droomfabriek draait alles rond Doedel de dro(o)medaris. Zijn grote droom is om ondernemingszin aan te wakkeren bij kinderen. Hij wil dat kinderen hun eigen talenten ontdekken en dat ze uiteindelijk ook iets gaan doen met die talenten (Droomfabriek, 2010).

4.3 Historiek

In het voorgaande deel (zie deel 3: voorstelling Vlajo) kwam het ontstaan van Vlajo reeds aan bod. Er werd uitgelegd hoe het idee om ondernemingszin aan te wakkeren bij jongeren overwaaid vanuit Amerika naar Vlaanderen. Hierin werd ook verteld dat Vlajo zich enkel richtte op ondernemingsprojecten voor het secundair onderwijs.

In 2006 kwam hier verandering in: 'the American dream' werd nu ook mogelijk voor kinderen uit de basisschool via De Droomfabriek. De reeds bestaande materialen van Junior Achievement werden met behulp van vrijwillige leerkrachten uit het werkveld herwerkt tot kant-en-klare pakketten voor elk leerjaar van de lagere school en de drie kleuterklassen. Volgens De Droomfabriek houden deze rekening met de noden van het huidige onderwijs en bevatten ze een persoonlijke aanpak, eigen inbreng en

projectmatig werken. De mascotte Doedel en het bijhorend themalied maken het plaatje compleet voor De Droomfabriek.

In het schooljaar 2007-2008 was er de release van de eerste pakketten. Deze werden door een 100-tal scholen in Vlaanderen uitgeprobeerd. Na dit testjaar werd het materiaal aangepast met behulp van de leerkrachten uit de zogenaamde pilotscholen, wat uiteindelijk leidde tot de huidige versie van De Droomfabriek. Maar hier houdt het niet op: bij elke herdruk van de handleidingen wordt er kritisch gekeken of er aanpassingen of eventuele bijstellingen nodig zijn.

4.4 Doel

De Droomfabriek probeert in de praktijk 4 grote doelen te bereiken (Droomfabriek, 2010):

- ✓ **De ondernemingszin van jongeren stimuleren door ervaringsgericht te werken.**
- ✓ **Jongeren laten kennismaken met de ondernemerswereld uit de eigen streek.**
- ✓ **Leerkrachten aanzetten om ervaringsgericht/werkelijkheidsgericht te werken.**
- ✓ **Bruggen bouwen tussen school en schoolomgeving.**

Deze doelen worden ingevuld via drie wegen:

- ✓ **De doe-leerformules in de aangeboden pakketten**

De doe-leerformules zijn vakoverschrijdend en geven daardoor invulling aan heel wat competenties uit de lagere school. Eén van die competenties zijn zelfstandigheid en zelfsturing. De pakketten zijn zodanig opgesteld dat kinderen voor een groot stuk zelf het leerproces in handen moeten nemen. Dit leerproces gaat gepaard met groepsopdrachten die het groepsgevoel versterken en de communicatievaardigheden

van de kinderen trainen. Er wordt in de pakketten ook gewerkt met concrete voorbeelden. Er wordt namelijk ingespeeld op de beroepen van de ouders, beroepen in de eigen gemeente en voor de oudere kinderen beroepen en activiteiten in de eigen provincie. Langs deze weg doen de kinderen inspiratie op om een eigen onderneming op te starten waaruit ze al doende leren.

✓ **De werving van vrijwilligers uit het bedrijfsleven**

Om de realiteit zo goed mogelijk in de klas te brengen, wordt er beroep gedaan op een zogenaamde 'droomcoach'. Deze man of vrouw is een ondernemend iemand uit het bedrijfsleven of beroepsveld. Hij/zij komt zich in de klas voorstellen aan de kinderen, praat over zijn eigen kinderdromen en vertelt welk beroep hij/zij uitoefent. De droomcoach fungeert doorheen het hele project als een rolmodel voor de kinderen. Als afsluiter van het project stelt De Droomfabriek een bedrijfsbezoek voor dat de kinderen dichterbij de wereld van de droomcoach brengt.

✓ **De opleiding van leerkrachten tot 'ondernemende' onderwijzers**

De houding van leerkrachten heeft volgens De Droomfabriek een enorme invloed op de gedragingen van kinderen. Via een actieve workshop geeft De Droomfabriek tips en trucs die in de klas kunnen gebruikt worden om kinderen ondernemend te maken. Alles start met hoekenwerk dat de leerkrachten zelf ondergaan, om dan vanuit die ervaring te zoeken naar wat zelfsturing, ondernemingszin en ondernemend leren nu precies is.

4.5 De 4 D's

De 4 D's bij Vlajo staan voor Dromen, Doen, Durven en Doorzetten. Het is hun definitie van ondernemerschap. Bij De Droomfabriek beperkt dit motto zich tot dromen en doen. Hier gaat men er vanuit dat alle kinderen dromen hebben en met hun hulp willen ze die dromen werkelijkheid doen worden. Volgens De Droomfabriek krijgen kinderen de kans om hun droom in de praktijk uit te werken.

4.6 De werking in thema's

De Droomfabriek start in de kleuterklas en bouwt jaar op jaar verder in thema's tot aan het zesde leerjaar. Per leerjaar wordt een thema behandeld waarin de kinderen meegenomen worden door Doedel de dro(o)medaris op een ondernemende ontdekkingsstocht. Het is ook zo dat Doedels levensverhaal elk jaar meer en meer wordt ontrafeld door de leerlingen zodat zij hierin meegroeien.

De algemene werkwijze is voor elk leerjaar dezelfde: de eerste stap is het zoeken van een droomcoach, een vrijwilliger uit het bedrijfsleven/beroepsveld, die de kinderen wat meer zal vertellen over zijn beroep en dagelijks leven. Het gesprek met de droomcoach in de klas wordt beschouwd als het startschot van het Droomfabriekproject.

Tijdens de daaropvolgende lessen worden de kinderen warm gemaakt om zelf iets te ondernemen. De werkboeken en pakketten zijn zo opgesteld dat de leerkracht zelf kiest welke lessuggesties aan bod zullen komen en welke gecombineerd kunnen worden met andere vakken. Leerkrachten die ingaan op alle lessuggesties kunnen hun programma invullen met twee weken projectmatig werken volgens De Droomfabriek.

Als afsluiter van het hele Droomfabriekavontuur mogen de kinderen nog eens op bedrijfsbezoek gaan met hun droomcoach. Ze bezoeken het werkveld en kunnen hun ervaringen, die ze de voorbije weken zelf hebben opgedaan, uitwisselen met hun droomcoach.

De thema's:

In de kleuterklas:

<p>Peuters / 1ste kleuter</p> <p>Doedel de Ontdekker</p>	<p>Doedel de Ontdekker ontdekt samen met de kinderen de vier natuurelementen aan de hand van gekleurde dozen: vuur (rode doos), water (blauwe doos), lucht (witte doos) en aarde (bruine doos).</p>
<p>2^e kleuter</p> <p>Doedel de Dromer</p>	<p>Doedel de Dromer zijn droomscanner is stuk en er moet dringend een nieuwe gemaakt worden. Hierdoor moeten verschillende hoeken gemaakt worden in de klas: tekenhoek, schilderhoek, muziekhoeke, ...</p>
<p>3^e kleuter</p> <p>Ik + Jij = Wij</p>	<p>Ik + Jij = Wij bestaat uit enkele activiteiten hoe kinderen met elkaar omgaan en hoe ze door samen te werken tot een gezamenlijk resultaat kunnen komen.</p>

In de lagere school:

1ste leerjaar Onze Familie

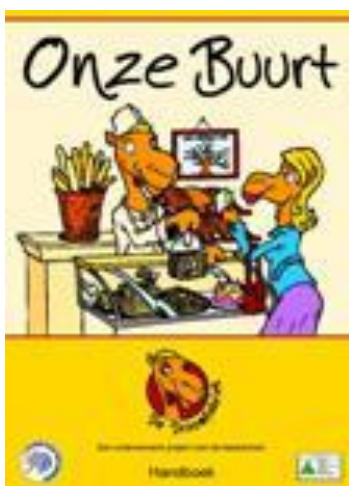
Onze Familie gaat over de rol van het gezinslid in de beroepswereld, over de behoeften die mensen hebben en hoe aan die behoeften kan beantwoord worden.

Kort:

- noden/wensen bepalen (ouders gaan werken om...).
- beroepswereld verkennen.
- voor elkaar zorgen, je ten dienste stellen.

Voorbeeld van een onderneming: thuis zelf een verantwoordelijkheid op zich nemen: de afwas doen, de tafel zetten, ...

2^e leerjaar Onze Buurt

Onze Buurt onderzoekt de beroepsmogelijkheden die in de buurt van de kinderen aanwezig zijn. Bovendien wordt hier ook het productieproces toegelicht. Ook leren de kinderen om samen tot een beslissing te komen aan de hand van 'de beslissingsboom'.

Kort:

- verkennen schoolomgeving/buurt (beroepen).
- productieproces wordt toegelicht (wafels bakken).

Voorbeeld van een onderneming: komen tot zelf een dienst voorzien: afvalactie in de schoolomgeving, jassenactie bij de kleuters, ...

3e leerjaar
Onze Gemeente

Onze Gemeente houdt rekening met economische ontwikkeling, lokale middenstand en carrièremogelijkheden binnen de werkelijkheid van kinderen.

Kort:

- de plattegrond en de zones van de gemeente bekijken.
- bouwen van een droomstad.
- d.m.v. restaurant 'de lekkere hap' spelenderwijs het begrip 'onderneming' leren kennen.

Voorbeeld van een onderneming: zelf een onderneming oprichten met verschillende taken: een restaurantdag, een carwash, ...

4^e leerjaar
Onze Provincie

Onze Provincie bekijkt de verdeling van natuurlijke, materiële en menselijke middelen in onze provincies en gaat na hoe deze middelen aangewend worden in de economie.

Kort:

- de eigen provincie verkennen naar middelen toe.
- de productieweg bekijken.
- via de zeepjesfabriek van Doedel de 5 P's leren kennen: Product, Prijs, Plaats, Promotie en Personeel.

Voorbeeld van een onderneming: een provincie-tentoonstelling met streekproducten organiseren, een filmnamiddag in elkaar steken, ...

5^e leerjaar
Ons Land, Ons Europa

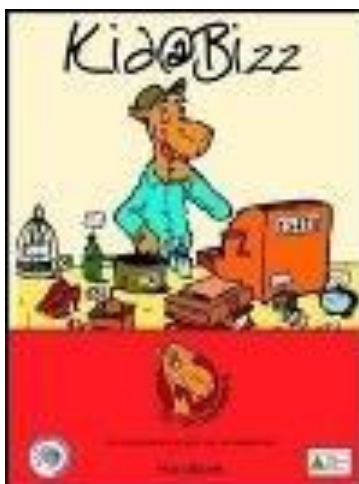
Ons Land, Ons Europa gaat een stapje verder dan het vorige thema en bekijkt diezelfde elementen vanuit België naar de rest van Europa. Er wordt ook gezocht naar alternatieve natuurlijke grondstoffen.

Kort:

- sterktes van België en Europa leren kennen.
- op zoek gaan naar de eigen talenten en die van klasgenoten en die handig gebruiken om een scenario te bedenken om Doedel van het eiland te krijgen: samenwerken krijgt een meerwaarde.

Voorbeeld van een onderneming: een tentoonstelling rond Europa opzetten, ...

6^e leerjaar
Kid@Bizz

Kid@Bizz is het project waarbij de leerlingen een businessplan opstellen aan de hand van de 5 P-lessen. Met het businessplan werken ze dan een kleine onderneming uit.

Kort:

- kennismaking met de 5 P's: Product, Prijs, Plaats, Promotie en Personeel.
- het opstellen van een Kid@Bizz-plan.

Voorbeeld van een onderneming: het opstarten van een mini-onderneming: verkoop van (zelfgemaakte) producten, kerstmarkt organiseren, musical organiseren, ...

4.7 Andere belangrijke pijlers bij De Droomfabriek

➤ GOK

Vanuit de verschillende pakketten kan je als leerkracht ook aan verschillende GOK thema's werken. De school kiest dan vanuit haar visie aan welke thema's zij wil werken. De GOK thema's waaraan gewerkt kan worden, worden hieronder even opgesomd (Droomfabriek, 2010):

✓ **Preventie en remediëring**

Via ervaringsgerichte thema's en praktische opdrachten probeert De Droomfabriek de motivatie en de betrokkenheid van de leerlingen te vergroten. Door interessante thema's aan te reiken en kinderen veel zelf te laten doen, hoopt De Droomfabriek onder andere een probleem als schoolmoeheid te voorkomen. Overigens is er in elk thema de mogelijkheid tot een flexibele klasorganisatie zodat de leerkracht op die manier kan remediëren.

✓ **Taalvaardigheid**

Via de interactieve aanpak wordt in elk thema ook aan de taalvaardigheid van de leerlingen gewerkt. Ze worden verplicht om met elkaar te communiceren, te debatteren, enz. Verder leren ze ook plannen uitschrijven en scenario's bedenken.

✓ **Diversiteit**

Binnen de aangeboden thema's ligt op vlak van diversiteit de focus op 'het leren van elkaar'. Alles is gericht op dialoog met de ander, samenwerking en inleven in andermans perspectieven.

✓ **Doorstroming en oriëntering**

Door het ontdekken van talenten bij de leerlingen en de werking met droomcoaches en de daaropvolgende bedrijfsbezoeken krijgen de kinderen een realistisch beeld van de beroepenwereld. De Droomfabriek wil hiermee een bijdrage leveren aan de studie- en latere beroepskeuze van de kinderen.

✓ **Socio-emotionele ontwikkeling**

Er wordt een positief zelfbeeld gecreëerd bij de leerlingen omdat zij hun eigen talenten en vaardigheden ontdekken. Doorheen de thema's wordt er ook gewerkt aan de sociale competenties van de kinderen.

✓ **Ouder- en leerlingenparticipatie**

Door de werking met droomcoaches die meestal bij de ouders worden gezocht wordt de relatie tussen de school en de ouders versterkt. Verder wordt door een onderneming binnen de school vaak klasoverschrijdend gewerkt waardoor de leerlingen doorheen alle jaren met elkaar in contact komen.

➤ **Leergebiedoverschrijdende eindtermen**

De Droomfabriek is er van overtuigd dat leergebiedoverschrijdende eindtermen moeten verweven zitten doorheen het hele project. Dus zowel rechtstreeks als onrechtstreeks wordt er in de pakketten aandacht besteed aan 'leren leren' en 'sociale vaardigheden'.

Bij de eindterm 'leren leren' worden een aantal zaken als belangrijk ervaren. De Droomfabriek heeft het hier over onder andere informatiebronnen op eigen niveau zelfstandig kunnen gebruiken (documentatiemateriaal, internet, Google Earth, ...), systematisch informatie verwerven en gebruiken (bijvoorbeeld de 5 P's in het Kid@Bizz plan), oplossingen bedenken voor eenvoudige problemen (verschillende oplossingen bedenken en deze afwegen) en tot slot is er ook aandacht voor de houding van de leerlingen: leren samenwerking en jezelf leren sturen staan hierbij centraal.

Leren samenwerken is ook belangrijk als we het hebben over 'sociale vaardigheden'. Volgens De Droomfabriek zijn coöperatieve werkvormen (zie bijlage 1) het meest geschikt om de kinderen sociale vaardigheden aan te leren.

➤ Integratie van muzische vorming

Bij De Droomfabriek is er ook plaats voor muzische activiteiten. De verschillende lessuggesties spelen in op de verschillende domeinen binnen muzische vorming, namelijk muziek, beeld en drama.

Op vlak van muziek heeft De Droomfabriek een themalied: voor de jongste kinderen is dit een ingezongen versie en voor de oudere kinderen is er zelfs een heuse karaokéversie. Verder is er in elk leerkaar ook een lied te vinden dat de kinderen zelf moeten aanvullen en de oudste kinderen gaan een stapje verder: zij mogen zelf een melodie kiezen.

Ook binnen het domein beeld kunnen de kinderen zich volop uitleven. Er wordt heel wat in elkaar gestoken: collages, reclamefolders, bouwplaten, een alfabetboek, een familiemobiel, een beslissingsboom, ...

Tot slot hebben we nog drama, ook hier mogen de kinderen het beste van zichzelf geven. Bij de jongste kinderen beperkt alles zich tot uitbeelden van beroepen, verkleedpartijen, ... terwijl de oudere kinderen zich mogen verdiepen in heuse toneeluitvoeringen en zich ook moeten inleven in de rol van ondernemer.

➤ Integratie van techniek

In de pakketten van De Droomfabriek wordt er uitgebreid aandacht besteed aan techniek. De techniek wordt geïntegreerd aan de hand van fiches, één voor de leerlingen en één voor de leerkracht. Op deze van de leerlingen staat een uitgebreid stappenplan en die van de leerkracht geeft achtergrondinformatie over het onderwerp.

Het stappenplan voor de leerlingen bestaat uit vijf stappen. Het zijn de vijf fasen die tijdens een technisch proces worden doorlopen. Het schema is gebaseerd op de reflectiecyclus van Prof. Dr. F. Korthagen (1993), maar werd door De Droomfabriek herwerkt tot een kindvriendelijke versie (zie figuur 6).

De leerlingen vertrekken vanuit de behoefte om iets te ontwikkelen, deze behoefte kan persoonlijk zijn maar kan ook voor anderen bedoeld zijn. Ze starten met een probleemstelling, in de 2de stap zullen ze vanuit hun probleemstelling een ontwerp maken dat hun probleem zou moeten oplossen. De volgende stap is het uitwerken van hun ontwerp, ze zullen het voorwerp effectief maken om het daarna in gebruik te nemen (stap 4). Na het in gebruik nemen,

beoordelen ze het resultaat (stap 5). Daarna kan het resultaat eventueel aangepast worden waardoor ze terug bij stap 1 belanden: de probleemstelling. Het stappenplan is een cyclus die kan worden gevolgd totdat het voorwerp helemaal op punt staat.

Figuur 5: technisch procescyclus (Droomfabriek, 2010)

➤ Integratie van ICT

Ook ICT ontbreekt niet in de pakketten van De Droomfabriek. De kinderen houden in de eerste plaats contact met hun droomcoach via e-mail, daarnaast zijn er ook tal van andere activiteiten waarbij ze de computer kunnen gebruiken: opzoekwerk, promotiemateriaal ontwerpen, digitale droomstad ontwikkelen, Google Earth, digitale foto's, presentaties maken, weblog bijhouden, ...

➤ Ouderparticipatie

Ouderparticipatie wordt als belangrijk beschouwd bij De Droomfabriek. Er zijn volgens De Droomfabriek verschillende gebieden waarop de ouders kunnen ingeschakeld worden: als droomcoach (medebegeleider en voorbeeldrol tijdens het project), als helpende hand (bij de uitwerking van het project of bij het hoekenwerk) en als technisch adviseur (handige ouders die het één en andere weten van techniek).

➤ Buiten-de-klas-activiteiten

De Droomfabriek vindt het erg belangrijk dat kinderen het werkveld kunnen bezoeken. In ieder thema van de lagere school is er een suggestie tot een werkveldbezoek voorzien. Dit is meestal in samenwerking met de droomcoach van de betreffende klas (bijvoorbeeld een bedrijfsbezoek). Maar ook de vele aardrijkskundige thema's die verwerkt zijn in de pakketten bieden kans tot activiteiten buiten de klas: op stap gaan in de gemeente, een bezoek aan de toeristische dienst van de stad, ...

➤ Integratie van andere werkvormen

De Droomfabriek is hevig voorstander van het gebruik van coöperatieve werkvormen binnen hun projecten (zie bijlage 1). Volgens De Droomfabriek is dit de beste manier om activerend en constructief klaswerk te verrichten. De kinderen moeten samenwerken en leren op die manier van elkaar.

Aan de basis van de verschillende coöperatieve werkvormen liggen volgens Johnson & Johnson (1994) telkens vijf basiskennmerken:

- ✓ **Positieve wederzijdse afhankelijkheid:** de opdracht is zo geformuleerd dat de leerlingen elkaar nodig hebben voor een goed resultaat.
- ✓ **Individuele verantwoordelijkheid:** elk groepslid is aanspreekbaar over zijn/haar eigen inbreng in de groep en op het gehele groepsresultaat.
- ✓ **Directe interactie:** de inhoud van de opdracht nodigt uit tot samenwerking en de opstelling van de leerlingen is bevorderlijk voor die interactie.
- ✓ **Samenwerkingsvaardigheden:** de voor de samenwerking noodzakelijke vaardigheden worden expliciet aangeleerd en geëvalueerd.
- ✓ **Evaluatie van het groepsproces:** een samenwerkingsopdracht wordt regelmatig gevolgd door een nabespreking, zowel over de inhoud als over de opdracht als over het proces van de samenwerking.

4.8 Slot

In dit hoofdstuk werd De Droomfabriek voorgesteld en werd verteld over het ontstaan vanuit Vlajo. Ook de doelen werden besproken en hoe deze via drie verschillende wegen kunnen worden ingevuld. Verder werd de werking in thema's besproken en kwam elk thema per leerjaar uitgebreid aan bod. Ook de pijlers van De Droomfabriek werden grondig besproken. Deze tonen aan dat De Droomfabriek zich zoveel mogelijk probeert aan te passen aan het huidige onderwijs en de maatschappij waarin we leven.

Hoofdstuk 2

Het werkveld

Hoofdstuk 2: het werkveld

1 Interview met Europaschool Bredene

1.1 Inleiding

De Europaschool in Bredene was één van de pilootscholen van De Droomfabriek in de provincie West-Vlaanderen. Zij namen de voorbije jaren vrijwillig deel aan Kid@Bizz en dan later aan het volledige project van De Droomfabriek. Door hun ervaring met de huidige thema's doorheen alle leerjaren vond ik het interessant om dit leerkrachtenteam te interviewen.

De bedoeling van dit interview is om uit te zoeken of De Droomfabriek effectief 'een droom' is voor elke school. Om dit dan uiteindelijk te vergelijken met mijn eigen ervaringen in de praktijk.

1.2 Interview

Het interview vond plaats tijdens een teamvergadering van de Europaschool op 7 januari 2010 van 16 uur tot 17 uur. De directie, mevrouw Brenda Linksens, en het volledige lerarenkorps (schooljaar 2009-2010) waren aanwezig.

Het groepsinterview heb ik in vier fasen onderverdeeld waardoor het klassieke interviewpatroon van vraag en antwoord bewust wordt doorbroken. De Droomfabriek staat immers voor activerende werkvormen en op deze manier kon ik zeer veel informatie bekomen zonder de leerkrachten te vervelen.

Fase 1: mondelinge vragen gericht aan de directie

Fase 2: schriftelijke peiling naar persoonlijke ervaring van de leerkrachten (individueel)

Fase 3: mondelinge vragen gericht naar de leerkrachten om discussie op te wekken

Fase 4: schriftelijk deel waarin gepeild wordt naar algemene punten (in overleg)

Verloop interview

Voorstelling van mezelf: "Goedenavond, mijn naam is Aline Caerels en ik ben laatstejaarsstudente lager onderwijs aan de Hogeschool West-Vlaanderen te Brugge. Zoals ik jullie reeds via mail had verteld, gaat mijn bachelorproef over De Droomfabriek. Ik wil in mijn bachelorproef uitzoeken of De Droomfabriek effectief 'een droom' is voor elke school. In de eerste plaats zou ik jullie graag willen bedanken voor jullie tijd."

Fase 1: mondelinge vragen gericht aan de directie
--

1) Hoe is de school terechtgekomen bij De Droomfabriek?

Het is doorheen de jaren gegroeid. Enkele jaren geleden zijn we gestart met het 6^e leerjaar met een deelname aan Kid@Bizz. We hebben daar trouwens een prijs voor in ontvangst mogen nemen, een uitstap naar Walibi. Daar hebben we dan ook meer informatie gekregen van Vlajo over de mini-onderneming in het secundair onderwijs. En een tijd later heeft onze pedagogische begeleider tijdens een vergadering De Droomfabriek voorgesteld.

2) Waren de leerkrachten vrij om deel te nemen aan het project?

Eigenlijk niet. Als we zoiets doen dan bespreken we dat eerst vooraf binnen het team. Er wordt geprobeerd om de ganse school in dergelijk project te betrekken. Laat ik het anders zeggen: iedereen apart is niet de visie van onze school. We proberen iedereen te betrekken, op maat van elke klas. Ofwel is het allemaal ofwel niemand.

3) Alle klassen hebben dus deelgenomen, maar voor hoeveel keer heeft de school al effectief deelgenomen aan het huidige concept van De Droomfabriek?

Directie neemt het woord: We doen reeds acht jaar mee. In de tijd is het gestart met Kid@Bizz, maar aan het nieuwe concept van De Droomfabriek doen we nu pas voor de tweede keer mee. Vorig jaar waren we pilotschool.

4) Het was dus voor herhaling vatbaar. Wou elke leerkracht ook opnieuw in het avontuur stappen?

Het is zo dat er bij de structuur van De Droomfabriek veel bij komt kijken en we doen al veel projecten. We hebben nu ook een project lopen rond technologie en daarom heb ik nu gevraagd aan Mieke (regiocoördinator van De Droomfabriek in West-Vlaanderen) of dat het mogelijk was om binnen De Droomfabriek het accent op techniek te leggen. We zullen dat nu een beetje proberen te verweven want er komen altijd maar meer en meer andere projecten bij. Het moet haalbaar blijven.

Fase 2: schriftelijke peiling naar persoonlijke ervaring van de leerkrachten (individueel)

Om de interviewstijl even te doorbreken, heb ik in deze fase van de vergadering een blad uitgedeeld met daarop enkele vragen waarbij ik peilde naar de persoonlijke ervaring van de leerkrachten met De Droomfabriek. Ik heb de antwoorden van de vragen per leerjaar gerangschikt.

1) Hoe stond u vooraf tegenover het Droomfabriekavontuur? Bang, ongeïnteresseerd, onzeker,... of had u meteen zin om erin te vliegen?

L1: Ik had er geen probleem mee.

L2: Ik had meteen zin om erin te vliegen.

L3: Bang en onzeker, maar na het vinden van een droomcoach had ik alle moed om erin te vliegen.

L4: Onzeker, ik wist niet waar te beginnen.

L5: Enthousiast want het materiaal is leuk.

L6: Nieuwe leerkracht, die nog geen ervaring had met De Droomfabriek.

2) Hoe bleek uw kennis over ondernemen? Was er nood aan de workshop vooraf?

L1: Geen mening.

L2: Ja, om het zo goed mogelijk over te brengen aan de kinderen.

L3: Oké, maar er was wel nood aan een uitleg per leerjaar.

L4: Miniworkshop gevolgd. Kennis voldoende voor project.

L5: De miniworkshop was noodzakelijk om het ondernemen te leren.

L6: Nieuwe leerkracht, die nog geen ervaring had met De Droomfabriek.

3) Welke ondernemingen hebt u doorheen de jaren uitgewerkt?

L1: Beroepen → ziekenhuis (verpleegkundige uitgenodigd).

L2: Broodjeszaak.

L3: Kid@Bizz → rusthuis (dienst verlenen) en 'De gemeente' met beroep kok om dan tot restaurant te komen.

L4: Geen.

L5: Geen.

L6: Nieuwe leerkracht, die nog geen ervaring had met De Droomfabriek.

4) Welke moeilijkheden hebt u ondervonden bij de uitwerking van het project?

L1: Geen echte moeilijkheden, na het vinden van een droomcoach lukte alles.

L2: Moeilijkheden inzake haalbaarheid en niveau voor de kinderen.

L3: De grootste moeilijkheid was om een geschikte droomcoach te vinden.

L4: Alles in die twee weken gedaan krijgen.

L5: Droomcoach en opbouw van het project.

L6: Nieuwe leerkracht, die nog geen ervaring had met De Droomfabriek.

5) Vond u het moeilijk om de kinderen los te laten? Hebt u uw eigen ideeën opgedrongen bij het brainstormen?

L1: Combinatie van de twee.

L2: Na buurtonderzoek werd gezamenlijk nagegaan wat de mogelijkheden waren → broodjeszaak (frituur niet: te gevaarlijk; snoepwinkel niet: ongezond;...)

L3: Alle twee een beetje.

L4: In het begin wel, veel sturing was nodig. Naar einde toe ging dit vlotter.

L5: Neen, de leerlingen hebben zelf alles uitgewerkt.

L6: Nieuwe leerkracht, die nog geen ervaring had met De Droomfabriek.

6) Was er nood aan meer/minder tijd?

L1: Neen, in orde.

L2: Veertien dagen was genoeg!

L3: Nood aan meer tijd: ik wou bij het bouwen van de stad nog technische snufjes bijdoen (bijvoorbeeld straatlicht, ...)

L4: Meer tijd dan twee weken nodig.

L5: Meer tijd.

L6: Nieuwe leerkracht, die nog geen ervaring had met De Droomfabriek.

7) Was er plaats voor eigen inbreng? Zo ja, welke andere werkmethodes/ideeën hebt u toegepast?

L1: Ja, zeker en vast.

L2: Ja, keuze van product (uit de buurt → broodjeszaak).

L3: Ja.

L4: Aanbod was ruim genoeg (doos, website,...)

L5: Ja.

L6: Nieuwe leerkracht, die nog geen ervaring had met De Droomfabriek.

Fase 3: mondelinge vragen gericht naar de leerkrachten om discussie op te wekken

Na het schriftelijk invullen van de meer persoonlijke vragen wordt het interview mondeling hervat. De vragen waren nu vooral gericht naar de leerkrachten. Uiteraard waren er tijdens het interview wat discussies, maar ik heb hun antwoorden, meningen en ervaringen zo goed mogelijk proberen samen te vatten.

1) In mijn theorieverwerking stotte ik op mensen die beweerden dat ondernemingszin aanbrengen niet de taak is van het onderwijs. Dat het onderwijzend personeel al genoeg taken heeft. Wat is jullie mening hierover?

We vonden het ver van de leefwereld van de kinderen, maar het is toch wel onze taak. Het was een verrijking, het was leuk en de materialen waren in orde en we waren blij dat het onderwerp reeds op kinderniveau was gebracht.

De voorstelling van een eigen zaak starten is wel groots. Het vraagt veel werk en het is een zware taak voor de leerkracht om het om te zetten in de praktijk, maar eenmaal bezig loopt het wel.

2) Hadden jullie het gevoel dat door de invoer van De Droomfabriek andere W.O. - onderwerpen plaats moesten ruimen?

Dat is zo met alle projecten. Er moet altijd plaats geruimd worden, maar in dit geval was het niet zo erg want er zat veel in verwerkt: taal, wiskunde, W.O. enz. Alles stemde ook overeen met de leerplannen. De doelstellingen zijn goed uitgeschreven en alles vertrekt vanuit het leerplan.

3) Daarnet heb ik al gepolst naar jullie kennis over ondernemen, jullie hebben ook een workshop gekregen van Mieke Kennes. Vonden jullie de uitleg van de workshop voldoende om aan de slag te gaan met De Droomfabriek of hadden jullie behoefte aan nog meer informatie? Zo ja, wat misten jullie in de workshop?

Het was wel voldoende, maar uiteindelijk moet je als leerkracht toch nog alles zelf uitzoeken en jouw ding doen binnen het thema. Een aparte uitleg per leerjaar was misschien wel handiger geweest.

4) Jullie zijn vorig jaar voor het eerst gestart met De Droomfabriek. Hebben jullie problemen ondervonden in bepaalde leerjaren doordat er geen voorkennis was bij de leerlingen?

De kinderen waren enthousiast genoeg waardoor we niet echt problemen ondervonden. Van een gebrek aan voorkennis hebben we niets gemerkt.

Ervaren jullie dat sinds de opstart van De Droomfabriek dat de kinderen ondernemender of zelfstandiger geworden zijn tijdens andere lessen? Zo ja, waaraan merken jullie dit?

Wij werken sowieso al zelfstandig. Wij denken eerder dat het omgekeerd was: de zelfstandigheid dat ze gewoon waren, hebben ze kunnen gebruiken tijdens het project.

Het zelfstandig werken zit eigenlijk in ons schoolbeleid. De kinderen zijn het al gewend van in andere vakken. Dus verliep bijvoorbeeld het samenwerken al veel vlotter.

5) Hoe verliep het zoeken van een droomcoach? Hoe hebben jullie die mensen gezocht en zijn ze snel gevonden?

We hebben eerst bij de ouders gezocht, maar daar is weinig uit de bus gekomen. Er zijn veel arbeiders of niet-interessante beroepen bij de ouders. Dan zijn we zelf op zoek gegaan, maar er waren veel zelfstandigen die wel wilden, maar het door tijdgebrek niet zagen zitten.

Uiteindelijk hebben we voor een paar klassen wel mensen gevonden, maar er zijn er ook onder ons die zonder droomcoach hebben gewerkt of zelf de taak van droomcoach op zich hebben genomen.

6) Wat was jullie ervaring met de droomcoach?

Je mag er niet volledig op vertrouwen. Die mensen kennen de klas niet, hebben geen ervaring,... Je kunt ze wel voorbereiden door vooraf wat vragen mee te geven, maar het is niet makkelijk voor die mensen. Je haalt hen uit hun vertrouwd milieu en ze zijn het absoluut niet gewoon om voor een klas te staan. Daardoor krijg je situaties waarin alles in 5 minuten gezegd is, coaches die amper iets zeggen of alles te moeilijk uitleggen, ...

7) Is er volgens jullie nood aan een extra coördinator bij het hele Droomfabriek-avontuur om bijvoorbeeld een droomcoach te zoeken?

Het zou ons ontlasten, maar we denken dat het leuker is om zelf die coach te zoeken. We kennen die persoon dan persoonlijk en zo zal de samenwerking vlotter verlopen.

8) Jullie school is erg gericht op multimedia, er hangen hier en daar smartboards. Zijn er leerkrachten die enkel en alleen een smartboard in de klas hebben en geen gewoon bord? Zo ja, ondervinden jullie problemen met het feit dat De Droomfabriek weinig afgestemd is op het toenemende gebruik van smartboards? En hoe gaan jullie hiermee om?

De Smartboards hangen hier nog maar sinds dit jaar dus we weten het nog niet.

Fase 4: schriftelijke deel waarin gepeild wordt naar algemene punten (in overleg)

Tot slot heb ik de leerkrachten per 2-3 nog een blad laten invullen met daarop enkele algemene vragen. De antwoorden worden hieronder even op een rijtje gezet. Ik heb geen rekening gehouden met de opdeling in leerjaren.

1) Noem drie sterke punten van De Droomfabriek:

- ✓ Vernieuwend
- ✓ Goed ondersteunend materiaal voor lager onderwijs
- ✓ Goede begeleiding
- ✓ Duidelijk
- ✓ Mooi uitgewerkt materiaal op alle vlakken
- ✓ Leuke motiverende cd
- ✓ Creëert kansen tot goede brainstorming
- ✓ Veel variatie/leergebieden
- ✓ Wekt enthousiasme op

2) Noem drie zwakke punten van De Droomfabriek:

- ✓ Veel werk voor leerkracht
- ✓ Thema's kleuters niet zo interessant
- ✓ Boekjes in L2 en L4 te beknopt en te moeilijk
- ✓ Handleiding L1 te moeilijk
- ✓ Lied L1 te moeilijk

3) Noem drie verbeterpunten voor De Droomfabriek:

- ✓ Andere thema's voor de kleuters
- ✓ Thema Europa (L5) anders/beter uitwerken

4) Doedel droomt over het smartboard, geef drie suggesties voor in de praktijk:

- ✓ Smartboard niet nodig
- ✓ Bordboek

Afsluiting van het interview: "Tot slot zou ik nog willen weten of jullie op de hoogte gehouden willen worden van het eindresultaat van mijn bachelorproef? Alvast bedankt voor jullie tijd en het was erg interessant om jullie ervaringen over De Droomfabriek te horen."

2 Resultaten van het interview

De Europaschool werkte reeds enkele jaren met Kid@Bizz in het 6de leerjaar en is vorige jaar in het huidige Droomfabriekavontuur gerold als pilootschool. Dergelijke projecten passen binnen de schoolvisie, maar er is nood aan een verweving van de verschillende projecten.

De directie stond er op dat de hele school in de mate van het mogelijke deelnam aan De Droomfabriek. Toch waren de meningen van de leerkrachten vooraf verdeeld: drie van de vijf leerkrachten hadden meteen zin om er in te vliegen, terwijl de andere twee eerder bang en onzeker waren omdat ze niet wisten waaraan ze begonnen.

Hoewel sommigen bang waren om aan het avontuur te beginnen, vonden ze allemaal dat ondernemingszin aanbrengen een taak van het onderwijs is. Volgens hen was het een verrijking voor de kinderen. Ook voor henzelf was dat zo want de meerderheid van de leerkrachten vond de workshop vooraf noodzakelijk om het ondernemen zo goed mogelijk over te brengen naar de kinderen. Eén leerkracht had zelfs nood aan extra uitleg voor haar leerjaar, iets waar anderen achteraf mee instemden.

Verder hadden vier leerkrachten van de vijf het moeilijk om de leerlingen los te laten, zoals het concept van De Droomfabriek het voorschrijft. Zij kozen voor een combinatie van de twee met een gelijke inbreng van zowel de leerkracht als van de leerlingen.

Andere moeilijkheden die de leerkrachten ondervonden hadden betrekking op tijdsproblemen. Twee weken was voor de kleinsten ruim voldoende, maar voor de hogere leerjaren was er nood aan meer tijd. Verder verliep de zoektocht naar een droomcoach ook niet van een leien dakje. Bij de ouders waren er veel arbeiders of niet-interessante beroepen. De leerkrachten hebben dan zelfstandigen aangesproken, deze wilden wel, maar kampten dan weer met tijdsgebrek. Over de coaches die dan toch gevonden werden waren de leerkrachten unaniem: die mensen zijn het niet gewend om voor een klas te staan en voelen zich beter in hun eigen werkmilieu.

Verder gaven alle leerkrachten aan dat het hele Droomfabriekavontuur veel werk met zich meebrengt. Ze vermeldten hierbij ook dat de werkboekjes te moeilijk zijn en zeker niet op niveau van de leerlingen.

Tot slot hadden de leerkrachten naast de probleempunten ook heel wat positieve punten op te merken. Ze vinden het concept allemaal erg vernieuwend en het wekt enthousiasme op bij de leerlingen. Verder spraken ze van mooie uitgewerkte materialen. De materialen geven volgens hen een goede ondersteuning en zijn erg gevarieerd. De leerkrachten waren ook tevreden dat alle leergebieden aan bod komen binnen het project.

Hoofdstuk 3

Mijn visie

Hoofdstuk 3: mijn visie

In het literatuurgedeelte van deze bachelorproef werd vermeld dat het ondernemerschap in Vlaanderen slecht scoort. Het aantal jonge ondernemers in Vlaanderen daalt aanzienlijk. Terwijl ondernemers nodig zijn om onze samenleving te doen 'draaien'. Ondernemers dragen bij tot de economie, die op haar beurt automatisch zorgt voor meer welvaart. Of anders gezegd: ondernemers zorgen voor een bloeiende economie, wat het welzijn van de bevolking bevordert.

Om deze negatieve evolutie inzake ondernemerschap tegen te gaan moeten we denken aan de toekomst. Naar mijn mening ligt de toekomst bij de huidige kinderen. Zij zijn onze toekomstige generatie en het zou niet slecht zijn om hen wat meer ondernemingszin en zelfstandigheid bij te brengen. De geschikte plaats hiervoor lijkt mij de basisschool. Kinderen zijn op die leeftijd nog erg enthousiast en zien school niet als een verplichting. Volgens mij is er dan ook nood aan meer ondernemerschapsonderwijs in de basisschool.

Ook de overheid is zich hier van bewust en heeft daarom het Actieplan Ondernemend Onderwijs (2006) opgesteld. Met dit actieplan wil de Vlaamse Regering schoolgaande jongeren van alle leeftijden warm maken voor het ondernemerschap. Het wil deze jongeren:

- ✓ begeleiden bij een geïnformeerde studiekeuze en meer in het algemeen "leren kiezen".
- ✓ helpen bij de ontwikkeling van veelzijdige competenties, vooral door herhaaldelijke afwisseling tussen leren op school en in een onderneming (en dat geldt zowel voor leraren als voor leerlingen).

Dit actieplan is opgesteld met het oog op het volledige onderwijssysteem. Voor de basisschool ligt de nadruk vooral op de ontwikkeling van competenties i.c. bewust worden van eigen talenten en mogelijkheden, ondernemende attitudes zoals creativiteit, durf, verantwoordelijkheidszin, zin voor initiatief, ... en op het aanleren van basisvaardigheden die ondernemend gedrag stimuleren zoals teamwork, probleemoplossend denken, onderhandelen, ...

Veel competenties waarbij voormalige minister Frank Vandenbroucke enkel een vage beschrijving geeft, maar hij zegt niet hoe je dit als leerkracht moet stimuleren in de praktijk. Gelukkig zijn er de afgelopen jaren heel wat organisaties ontstaan die zich bezig houden met het ontwikkelen van ondernemerszin in het onderwijs. Voor het secundair onderwijs is het aanbod zeer groot, maar jammer genoeg zijn er niet veel organisaties die zich richten op het basisonderwijs.

Toch is er een organisatie die de richtlijnen van de minister heeft omgezet in concrete uitwerkingen voor de praktijk, namelijk Vlajo. Zij richt zich zowel op het hoger, het secundair alsook op het lager- en kleuteronderwijs. Voor kinderen van 2,5 tot 12 jaar richtte Vlajo het project De Droomfabriek op.

Het is dan ook dit project dat ik in mijn bachelorproef onder de loep neem. Ik beschouw het als een unieke kans om heel wat ervaring op te doen die ik in mijn latere carrière zeker nog zal kunnen aanwenden.

De Droomfabriek werkt niet alleen aan mijn toekomst als beginnend leerkracht, maar ook aan die van de kinderen want het project gaat er vanuit dat je als leerkracht de kinderen moet voorbereiden op hun toekomst. Een toekomst die - zoals je in onderstaand citaat leest - heel erg verschillend zal zijn voor elk kind.

"In je klas zit een toekomstig politieagent,
postzegelverzamelaar,
ondernemer, waterpoloër, politicus, soldaat,
auteur, boomchirurg, wetenschapper,
autodidact, wereldreiziger, honkbalcoach,...,
ornitholoog en pechvogel. Hoe bereid je ze
allemaal voor op een gelukkige toekomst?"

De Droomfabriek, 2006

De Droomfabriek gaat op een ervaringsgerichte manier op zoek naar de talenten van elk kind en leert ze hierbij ondernemende competenties aan die in hun latere school- en werkloopbaan zeker van pas zullen komen. Als toekomstig leerkracht vind ik ervaringsgericht onderwijs erg belangrijk. Een gegeven waar De Droomfabriek volledig op inspeelt: er wordt vertrokken vanuit de leefwereld van de kinderen, ze worden uitgedaagd tot allerlei activiteiten, ze moeten zelfstandig keuzes maken en ze leren ook samenwerken in de breedste zin van het woord.

Bij het opzoekwerk voor mijn literatuurgedeelte leek De Droomfabriek op alle vlakken rozengeur en maneschijn, maar bij de bevraging van het werkveld stootte ik toch ook op enkele negatieve kanten. Het heeft me aangezet om de materialen kritisch te gaan bekijken als leerkracht. In het volgende deel zal ik proberen aan te geven wat ik goed vind aan De Droomfabriek, maar ook wat volgens mij anders moet en hoe het zou moeten zijn. Uiteraard zijn dit mijn eerste bevindingen en houd ik hierbij rekening met de mening van mensen in het werkveld. Uiteindelijk zal ik pas in mijn praktijkgedeelte ontdekken of mijn visie klopt omtrent de werking van De Droomfabriek.

Gemakshalve en om het overzicht te bewaren, maak ik een onderverdeling aan de hand van enkele belangrijke topics. Deze topics heb ik zelf gekozen, rekeninghoudend met de onderwerpen die voorkwamen tijdens het werkveldinterview. Bij elke topic zal een mix te lezen zijn van wat ik ervaren heb in het werkveld en wat mijn eigen visie hierop is.

✓ **Het concept**

Over de eerste topic kan ik erg kort zijn. Zoals het literatuurgedeelte reeds aangaf is er nood aan meer ondernemerschapsonderwijs in de basisschool. Ook de leerkrachten die ik in het werkveld ondervraagd heb, vonden De Droomfabriek een vernieuwend concept. Mijn mening hierover ligt in dezelfde lijn. De Droomfabriek is vernieuwend omdat zij kort op de bal spelen en onmiddellijk werk heeft gemaakt van de ministeriële richtlijnen. Met hun uitgewerkte thema's proberen ze een nieuwe wind te blazen in het onderwijs.

✓ **De interesse / houding van leerkrachten**

Rond deze topic waren de meningen verdeeld. Sommige leerkrachten hadden meteen zin om erin te vliegen, terwijl anderen eerder bang en onzeker waren. Ze wisten niet wat ze konden verwachten. De Droomfabriek werd hen groots voorgesteld, maar ze zagen niet meteen in hoe zij dit in de praktijk moesten brengen. Dit onzekerheidsgevoel is iets waarbij ik me zeker kan aansluiten. De interesse in De Droomfabriek is er en ik zie er zeker en vast het nut van in, maar nu ik aan de start van mijn praktijk sta, heb ik toch wel meer dan eens het gevoel dat ik door het bos de bomen niet meer zie. Het is een overweldigend project dat als leerkracht veel 'opzoekwerk' vraagt.

✓ **Voorkennis via workshops**

De leerkrachten uit het werkveld vonden de workshop zinvol. Deze workshop, die de leerkrachten vooraf krijgen, is altijd mooi opgebouwd. Er is een goede mix tussen de theoretische kant en enkele praktische onderdelen. De regiocoördinator die de workshop geeft in West-Vlaanderen is er steeds op gebrand om de leerkrachten alles zelf te laten aanvoelen (learning by doing).

Toch merkte ik in het werkveld dat enkele leerkrachten nood hadden aan een individuele uitleg per leerjaar. Eén van hen gaf dit zelfs letterlijk aan. Iets waar ik volledig kan in komen en naar mijn mening zou er nog een bijeenkomst moeten plaatsvinden na de workshop. Hierbij denk ik aan een apart moment enkele weken later zodat de leerkrachten ondertussen het materiaal kunnen doornemen en alles eens laten bezinken. Als er dan vragen zijn kunnen de leerkrachten die stellen aan de regiocoördinator en is er ook plaats voor een meer individuele begeleiding tijdens deze ontmoeting.

✓ **De leerkracht als coach**

Het gegeven van de leerkracht als coach is iets waar ik volledig achter sta. De leerkracht moet een begeleider zijn van het proces, geen leider. Het is de bedoeling om de kinderen los te laten en enkel bij te sturen waar nodig. De mate waarin een leerkracht zijn leerlingen kan loslaten is volgens mij erg afhankelijk van zijn of haar persoonlijkheid. Bij mijn ondervraging in het werkveld heb ik gemerkt dat vele leerkrachten kozen voor een combinatie van beiden: een gelijkwaardige inbreng van

zowel de leerlingen als van de leerkracht. Ik begrijp dat het moeilijk is om je leerlingen hierin los te laten en om geen eigen ideeën op te dringen. Ik vrees dat ik het hier ook moeilijk mee zal hebben, zeker omdat tijdens mijn stage op twee korte weken moet gebeuren. Daarbij komt nog eens het feit dat alles geëvalueerd wordt door mijn mentor. Er mag met andere woorden niet te veel fout lopen en de mogelijkheid tot uitproberen wordt hierdoor kleiner. Maar als ik later zelf mijn eigen klas heb, ben ik wel van plan om meer als coach op te treden bij dergelijke projecten. Het is ook iets wat je moet leren en ik denk dat het loslaten na verloop van tijd steeds vlotter zal gaan.

✓ **De didactische werkvormen**

De Droomfabriek wil leerkrachten ertoe aanzetten om activerende werkvormen te hanteren waarbij learning by doing centraal staat. Ik ben ook van het principe dat iemand veel meer leert al doende. Door het zelf te ervaren zullen kinderen veel meer onthouden. Verder worden er ook allerlei werkvormen aangeboden en uitgelegd op de website van De Droomfabriek. Vooral coöperatieve werkvormen dragen ze hoog in het vaandel. Wel jammer dat er vanuit de handleidingen geen verwijzingen gegeven worden naar deze werkvormen. Het zijn goede werkvormen, maar in de reeds uitgeschreven Droomfabrieklessen zie ik niet hoe ik die extra werkvormen kan verwerken binnen de lessen.

✓ **De droomcoach**

Bij de bevraging in het werkveld heb ik ervaren dat de zoektocht naar een droomcoach niet van een leien dakje loopt. Bij de ouders was er erg weinig reactie. Volgens de leerkrachten van de school was dit te wijten aan het feit dat er onder de ouders erg veel arbeiders waren. De ondervraagde leerkrachten zijn dan maar zelf op zoek gegaan naar enkele droomcoaches via het aanspreken van zelfstandigen. Jammer genoeg leverde ook deze poging niet veel op: de zelfstandigen wilden wel, maar hadden hier naar eigen zeggen geen tijd voor. Het resultaat: sommige leerkrachten hebben geen droomcoach gebruikt en één enkele leerkracht heeft zichzelf als bakker voorgesteld bij de allerkleinsten. De leerkrachten die al een droomcoach vonden, gaven aan dat deze mensen het ook moeilijk hadden om voor een klas te staan omdat ze dit niet gewend zijn.

Van het concept om de droomcoach in je klas te halen zou ik zeker niet afstappen. Eventueel moet nog wat gesleuteld worden aan de begeleiding van deze mensen. Evenmin zou ik afstand doen van het eventuele bezoek aan de werkomgeving van de droomcoach op het einde van het project. Dit lijkt me een mooie afsluiter van het project en tevens is het erg leerrijk om de kinderen de praktijk te laten ervaren.

De zoektocht naar een coach heeft volgens mij het meest nood aan een andere aanpak. Eerst en vooral zou De Droomfabriek zich bekender moeten maken bij het grote publiek. Ik merk nu zelf ook bij het aanspreken van mensen dat velen uit de lucht vallen en het algauw gaan associëren met het gelijknamige kinderprogramma dat een aantal jaar geleden op televisie was te zien. Hierbij spreek ik zowel over mensen binnen het onderwijs als erbuiten, onder meer ook over zelfstandigen en ondernemers. De Droomfabriek zou een begrip moeten worden, vooral dan bij deze laatste doelgroep want wat mensen niet kennen, schrikt ze af. Resultaat: erg weinig geïnteresseerden die de taak van droomcoach willen vervullen.

Naast de naambekendheid en de daarbij aansluitende reclame om droomcoaches te werven, zou er naar mijn mening ook een algemene database moeten bestaan. Een soort basis waarop leerkrachten beroep kunnen doen bij het zoeken naar hun droomcoach. Leerkrachten zouden daar de profielen van voormalige droomcoaches en eventueel kandidaat coaches op kunnen terugvinden. Eventueel ingedeeld per regio.

Dergelijke database is al opgebouwd binnen Vlajo want De Droomfabriek staat er op om de droomcoaches die reeds meewerkten persoonlijk te bedanken, maar deze wordt niet echt vrijgegeven. Op die manier hopen ze dat de deelnemende leerkrachten steeds meer nieuwe coaches zullen aanspreken.

✓ **De lespakketten en het didactisch materiaal**

Voor elk leerjaar is er een uitgebreid thema met een daarbij horende handleiding voor de leerkracht, werkboekjes voor de leerlingen en een startkit (materialendoos) per klas. Voor elk leerjaar werd dus eenzelfde basis gemaakt die enkel inhoudelijk verschilt. Het geheel is erg aantrekkelijk en wordt mooi voorgesteld aan de hand van Doedel de mascotte. Ook in het werkveld hadden de verschillende leerkrachten de mond vol over de leuke en mooie materialen. Een terechte kritiek volgens mij.

✓ **De horizontale samenhang**

Over de horizontale samenhang van elk thema per leerjaar is echt nagedacht. De lessen behoren tot het leergebied wereldoriëntatie, maar hierin worden ook heel wat andere leergebieden geïntegreerd. Er wordt leergebiedoverschrijdend gewerkt. Iets wat de leerkrachten echt appreciëren, heb ik gemerkt tijdens mijn bevraging in het werkveld. Ik vermoed dat dit komt omdat de kinderen via dit project de wiskunde- en taalinhouden kunnen ervaren in de 'echte wereld'. In de onderneming die de kinderen op poten zetten, wordt al het geleerde gebruikt in de realiteit: producten aan- en verkopen, prijzen berekenen, reclameboodschappen schrijven, ... Alles wat steeds in de dagelijkse werkblaadjes gevraagd wordt, heeft nu effectief nut.

✓ **Het niveau van de werkboekjes**

Ook deze topic vond ik de moeite waard om te bespreken omdat de leerkrachten in het werkveld vooral de moeilijkheid aanklaarten. Blijkbaar zijn de werkboekjes te moeilijk en niet op niveau van de kinderen. Toen ik de werkboekjes voor de eerste keer inkeek, leek mij de inhoud aangepast aan het niveau van de kinderen. Na een tweede, maar nu kritischere kijk, heb ik nog steeds dezelfde mening. De boekjes lijken mij niet te moeilijk en ik ben benieuwd of de praktijk mij het tegendeel zal bewijzen.

✓ **Differentiatie / Evaluatie**

Differentiatie en evaluatie zijn twee topics die ik heb samengenomen omdat er slechts weinig mee gedaan wordt binnen De Droomfabriek. Differentiatie is een begrip dat in het huidig onderwijs niet meer weg te denken is, maar waarom staat het niet centraal bij De Droomfabriek? Misschien hoeft differentiatie niet omdat er ingespeeld wordt op de talenten van de leerlingen? Een zware veronderstelling, maar het is een vraag waarop ik nu nog geen antwoord kan geven. Ik hoop na mijn stage deze vraag te kunnen beantwoorden en aan te geven op welk vlak er eventueel gedifferentieerd kan worden.

Het tweede topic waar weinig mee wordt gedaan is evaluatie. Ik ben akkoord dat het zeker niet de bedoeling mag zijn om de kinderen inhoudelijk te ondervragen onder de vorm van een toets. Momenteel wordt dan ook vooral met de uitgangspunten van Laevers gewerkt aan de hand van zelfevaluatie die vooral de nadruk legt op

gevoelsmatige vragen. Maar in hoeverre los je dit op wanneer je als leerkracht toch een cijfer moet plakken op het rapport?

✓ **De belasting voor de leerkracht**

Ik had al eerder aangegeven dat het project van de leerkracht veel 'opzoekwerk' vergt. Volgens de leerkrachten in het werkveld was het een enorme zoektocht naar wat zij er nu precies mee gingen doen in de klas. Ook ik heb het gevoel dat ik soms door de bomen het bos niet meer zie. Ik werk het nu wel uit voor drie verschillende leerjaren, maar toch denk ik dat het als vaste klasleerkracht niet te onderschatten valt. Er moet onder meer uitgezocht worden op welke andere leergebieden het project inspeelt en hoe je alles het best aanpakt binnen jouw klas. De handleiding is wel praktisch opgesteld voor de leerkracht en de vijf ondernemende lesjes zijn mooi uitgewerkt, maar daarbij komt ook nog eens de schat aan informatie die je op de website na de login kan verkrijgen. Dit alles is sowieso teveel voor twee weken, dus als leerkracht is het een enorme klus om te gaan selecteren. Niet alleen de leerlingen moeten 'keuzes maken', maar de leerkracht ook.

Naast het zoekwerk vooraf is er dan nog de tweede week die grotendeels aan de onderneming wordt besteed. Iets wat je als leerkracht dan weer helemaal niet kan voorbereiden omdat de ideeën uit de leerlingen zelf moeten komen. Als leerkracht moet je als het ware inspelen op het moment, maar ook dit is niet te onderschatten en brengt voor sommige leerkrachten toch heel wat druk met zich mee.

Wat ook niet vergeten mag worden is de zoektocht naar een droomcoach, ook iets wat op de schouders van de leerkrachten valt. Misschien dat er in dit opzicht wel per school een soort van extra coördinator kan worden aangesteld. Iemand die inzicht heeft in alle thema's en eventueel op vraag van de leerkrachten ook op zoek kan gaan naar geïnteresseerden die de taak van droomcoach op zich willen nemen. De coördinator zou dan ook een belangrijke communicatieschakel vormen tussen de leerkrachten en De Droomfabriek.

✓ **De onderneming**

De onderneming die na de vijftal ondernemende lesjes moet volgen, mag niet in de enge zin van het woord gezien worden. Het moet een proces worden waarbij zoveel mogelijk competenties aan bod kunnen komen. Organisatie en zelfstandigheid

beschouw ik hierbij als twee heel belangrijke competenties. Een probleem dat ik opmerkte in het werkveld was dat niet alle pakketten zich lenen zich tot het opzetten van een onderneming. Zo kom ik tot de volgende topic, namelijk de verticale leerlijn. Volgens mij moet deze anders worden aangepakt.

✓ **De verticale samenhang**

Ik denk dat er een te grote opsplitsing werd gemaakt: er is geprobeerd om voor elk leerjaar een thema te voorzien. Op zich een leuk idee, maar praktisch gezien misschien iets van het goede teveel. Het leidt, zoals bij het vorig topic werd besproken, tot het probleem dat niet elk leerjaar tot iets ondernemends kan komen. Een nadeel dat ook de leerkrachten in het werkveld als jammer hadden ervaren.

Volgens mij zou het beter zijn om per graad te werken. Met als uitgangspunt: liever drie krachtige thema's dan zes zwakke/minder goede.

Voor het eerste, tweede, vierde en zesde leerjaar zijn de thema's perfect te combineren met een leuke onderneming. Maar de thema's voor het derde en vijfde leerjaar vallen uit de boot. Per graad is er dus een thema dat perfect te combineren valt met een onderneming, uitgezonderd de eerste graad: daar zijn twee goede thema's. Om deze reden zou ik opteren voor een indeling per graad. Als we kijken naar de leerplannen en eindtermen wordt er immers ook per graad gewerkt.

Voor de eerste graad denk ik aan een samensmelting van het thema beroepen (nu eerste leerjaar) met als hoofdmoot de bakker (nu tweede leerjaar). In de tweede graad zou het dan vooral draaien rond de zeepjesfabriek en het productieproces (nu vierde leerjaar). In de derde graad zou het dan uiteindelijk gaan over het Kid@bizz thema (nu zesde leerjaar).

Bij de kinderen zou De Droomfabriek dan drie keer in hun schoolloopbaan opduiken, maar als daar dan een goede onderneming aan vast hangt, zie ik geen problemen. Verder zie ik nog voordelen want zoals de directrice uit de Europaschool (zie werkveld) aangaf: er zijn nog projecten die zich aandienen in het basisonderwijs. Een graadswerking zou dus redelijk wat voordelen kunnen opleveren volgens mij.

✓ **De tijdspanne**

Er zijn twee opties om De Droomfabriek uit te werken: alles in twee weken, telkens tijdens de uren wereldoriëntatie; ofwel gedurende zes weken, telkens de vrijdagmiddag. In totaal komt dit neer op 20 uren. Na mijn bevraging van het werkveld heb ik ontdekt dat alles in twee weken voor de kleinsten (1ste graad) vlekkeloos verliep. Er was zelfs tijd over. Maar bij de oudere kinderen, namelijk de klassen waar iets groots georganiseerd werd, was twee weken veel te weinig. Daarom zou ik opteren om De Droomfabriek enkel nog voor te stellen als een zesweken durend project waaraan telkens de vrijdagmiddag gewerkt kan worden. Hoewel de kleinsten hier geen nood aan hebben, zou ik voor hen toch voor dezelfde keuze opteren omdat de directie uit het werkveld aangaf dat ze alles zoveel mogelijk gelijktijdig wil laten verlopen in de verschillende leerjaren.

Het gaat dus niet om de hoeveelheid tijd want twintig uur is naar mijn mening perfect, maar wel om de spreiding van de tijd. Ik vind het belangrijk dat een idee kan bezinken bij het opstarten of organiseren van een onderneming. Een idee kan zoveel mooier worden als de leerlingen de kans krijgen om er langer over na te denken. Nieuwe ideeën zullen rijzen en de kinderen zullen automatisch gaan nadenken over een meer praktische organisatie of uitwerking. Zo zullen de leerlingen ervaren dat een langdurige brainstorm en eventuele bezinking een veel beter resultaat kan opleveren.

✓ **Nieuwe media**

Bij deze topic wil ik dan vooral de aandacht vestigen op het toenemende gebruik van smartboards in het onderwijs. Voorlopig speelt De Droomfabriek hier (nog) niet op in, maar is dit effectief nodig? De leerkrachten in het werkveld konden hier nog niet op antwoorden omdat er pas smartboards in de klassen aanwezig waren sinds dit schooljaar. Ik hoop na mijn praktijk antwoord te kunnen geven op deze vraag. In het vijfde leerjaar heb ik namelijk een smartboard en pas dan zal ik kunnen achterhalen of De Droomfabriek hier al dan niet moet op inspelen.

Hoofdstuk 4

De praktijk

Hoofdstuk 4: praktijk

1 Wegwijzer

Tijdens mijn zelfstandige stage kreeg ik de kans om De Droomfabriek in de praktijk uit te testen. In het eerste leerjaar kon ik het thema 'Onze Familie' onder de loep nemen, in het derde leerjaar was dit 'Onze Gemeente' en in het vijfde leerjaar ben ik geëindigd met het thema 'Kid@Bizz'.

In het volgende onderdeel kunt u mijn ervaringen uitgebreid nalezen. Gemakshalve heb ik er voor elk leerjaar een duidelijke structuur op nagehouden. Per leerjaar leest u eerst mijn reflecties op de lessenreeks die De Droomfabriek aanbiedt (zie bijlage 2 tot en met 4 voor de lesvoorbereidingen). Daarop volgt uitleg over de onderneming die elk leerjaar opgestart heeft. Hierin kan u lezen welke onderneming de leerlingen hebben opgericht en wat mijn ervaringen hierbij waren. Tot slot sluit ik elk leerjaar af met enkele algemene conclusies. Deze kunt u telkens terugvinden bij het onderdeel 'Mijn bevindingen'. Voor alle duidelijkheid nog even een overzicht:

✓ **EERSTE LEERJAAR**

Reflecties op de lessenreeks 'Onze Familie'

Les 1 Bezoek droomcoach en beroepen rondom ons

Les 2 Mijn familie: beroep mama/papa en het eigen droomberoep

Les 3 Mijn familie: taken thuis

Les 4 Noden en wensen

Les 5 Een product verwerken: fruitbrochette

De onderneming van het eerste leerjaar

'Uw kapoen wil thuis iets doen!'

Bevindingen bij het eerste leerjaar

✓ **DERDE LEERJAAR**

Reflecties op de lessenreeks 'Onze Gemeente'

Les 1 Leerwandeling + verwerking

Les 2 Restaurant 'De Lekkere Hap'

Les 3 Een bibliotheekmedewerkster als droomcoach op bezoek

De onderneming van het derde leerjaar

'Leen en lees boeken!'

Bevindingen bij het derde leerjaar

✓ **VIJFDE LEERJAAR**

Reflecties op de lessenreeks 'Kid@Bizz'

Les 1 Bezoek droomcoach

Les 2 De P van Product

Les 3 De P van Prijs

Les 4 De P van Promotie

Les 5 De P van Plaats en Personen

De onderneming van het vijfde leerjaar

'Koop bij BAD 5 en vind de prijs!'

Bevindingen bij het vijfde leerjaar

2 Praktijk eerste leerjaar

2.1 Reflecties op de lessenreeks 'Onze Familie'

✓ **Les 1 Bezoek droomcoach en beroepen rondom ons**

De Droomfabriek startte voor het eerste leerjaar met het bezoek van droomcoach Sofie. Sofie werkt in een slagerij dichtbij de school. Ik had eerst haar werkgeefster gevraagd om droomcoach te zijn, maar zij had als drukke zelfstandige geen tijd. Gelukkig was Sofie meteen enthousiast om mij uit de nood te helpen. Vooraf heb ik even met haar samen gezeten. Op dat moment heb ik haar de bedoeling van De Droomfabriek uitgelegd en wat ik precies van haar verwachtte: namelijk op een leuke, persoonlijke manier iets meer vertellen over haar beroep zonder daarbij al te moeilijke termen te gebruiken.

Het samenkomen vonden we beiden erg belangrijk want Sofie had nooit eerder voor een groep kinderen gestaan en ik wilde ook graag op voorhand weten wat het slagersberoep precies inhield. Sofie was dus verantwoordelijk voor de inhoudelijke kant en ik heb haar zoveel mogelijk bijgestaan met leerkrachtentips: breng voorwerpen mee rond je beroep, stel vragen aan de kinderen, laat hen vertellen over hun ervaringen met een slagerij, ...

Toen de grote dag aangebroken was, was mijn droomcoach best zenuwachtig, maar ik moet toegeven dat ze het er ondanks haar zenuwen heel goed vanaf heeft gebracht. Ze kwam de klas binnen in haar werkkledij waardoor de nieuwsgierigheid meteen was gewekt. Na een resem leuke antwoorden hadden de kinderen eindelijk geraden welk beroep ze uitoefende. Daarna stelde Sofie zich voor en vroeg ze de kinderen wie al eens een slagerij had bezocht. Het startsein was gegeven... De kinderen begonnen hun ervaringen te delen en Sofie speelde daar erg goed op in. Het gesprek verliep vlot en de 5 P's (Product, Plaats, Personen, Prijs en Promotie), waar De Droomfabriek voor staat, kwamen al onbewust aan bod.

Nadat Sofie en de kinderen waren uitverteld over haar beroep, las zij het startverhaal van De Droomfabriek voor. Dit startverhaal had ik vooraf aangepast omdat ik het persoonlijk iets te moeilijk en langdradig vond. Tijdens het voorlezen van het verhaal waren de kinderen erg gefascineerd door Doedel, de mascotte van De Droomfabriek. In het startverhaal, een brief van Doedel gericht aan de kinderen, vertelt de dro(o)medaris over De Droomfabriek en hoe hij de dromen van kinderen laat uitkomen. Dit was voor de

droomcoach meteen een aanknopingspunt om over haar eigen droomberoep als kind te vertellen.

Daarna mochten de kinderen vertellen over hun droomberoep. Ze gaven leuke, spontane antwoorden, maar met een groep van 28 was dit een lange opdracht. Zeker omdat na een tijd leerlingen een tweede beroep gingen opsommen. Het moment om in schoonheid af te sluiten was dus aangebroken. De droomcoach werd uitvoerig bedankt en de fakkel werd doorgegeven aan Doedel en mij.

In de tweede lestijd ontvingen de kinderen de werkboekjes van De Droomfabriek. Ik herinnerde hen nog even aan het bezoek van de droomcoach en vroeg hen welke beroepen ze nog kenden naast slager. De kinderen begonnen meteen beroepen op te sommen. Daarop volgde een luisteropdracht waarin verschillende beroepen werden genoemd. In het werkboekje mochten de kinderen aanduiden welke beroepen in het luisterverhaal aan bod kwamen. In de handleiding van De Droomfabriek werd voorgesteld om het verhaal nog eens te herlezen ter verbetering, maar ik merkte dat dit voor de kinderen een te lange aandachtsopdracht was.

Vervolgens werden nog twee korte opdrachtjes gemaakt in het werkboek. Bij de eerste opdracht moesten de kinderen werkmaterialen linken aan het juiste beroep. De tweede opdracht was de beroepenzoektocht: de kinderen moesten op de poster aan het bord zoveel mogelijk beroepen zoeken en deze daarna aanduiden op dezelfde poster in hun werkboek.

Als afsluiter kregen de kinderen een blad mee waarop gevraagd werd naar het beroep van hun ouders of iemand anders uit het gezin. Het blad was als huiswerk bedoeld en werd in de volgende les besproken.

✓ **Les 2 Mijn familie: beroep mama/papa en het eigen droomberoep**

Ik ben de les gestart met een kort voorleesverhaal over een jongen en zijn familie. Daarna schreef ik de verschillende personages op het bord en kwam ik zo met de kinderen tot het begrip 'familie'. De kinderen mochten verder brainstormen over welke personen nog deel kunnen uitmaken van een familie.

Daarna schakelde ik over naar het werkboek. Hierin was een oefening terug te vinden waarin de kinderen de leden van hun familie mochten tekenen. Deze oefening zorgde bij sommigen toch wel voor problemen want er waren maar vier kaders voorzien waarin een klassiek gezin kon getekend worden. Dus op dat vlak is het werkboekje 'Onze familie' enigszins stereotiep opgesteld. Uiteraard ben ik er mij van bewust dat bepaalde gezinssamenstellingen heel erg verschillend kunnen zijn, maar ik verkies liever een leeg blad waarop de kinderen naar hartenlust hun dierbaren kunnen tekenen dan een voorgedrukt blad dat de indeling bepaalt.

Deze opdracht bracht mij vervolgens naar de huistaak van de kinderen over hun onderzoek naar de beroepen thuis. Zoals hieronder te zien is, heb ik een eenvoudig blad gemaakt waarop gevraagd wordt naar het beroep van mama, papa of een ander gezinslid. Het laatste kader met een ander gezinslid was een bewuste keuze om ruimte te laten voor nieuw samengestelde gezinnen. Iets waar sommige kinderen effectief gebruik van gemaakt hebben.

The worksheet is titled "Beroepen thuis" and is divided into several sections:

- ik kies...**: A section with three boxes. The first box contains a drawing of a woman and is labeled "mama". The second box contains a drawing of a man and is labeled "papa". The third box contains a silhouette of a head with a question mark inside.
- Teken het beroep.**: A large empty rectangular box for drawing, with a small drawing icon in the bottom left corner.
- Materiaal bij het beroep:**: A large empty rectangular box for writing, with a small drawing icon in the top right corner.

Aan de ingevulde blaadjes te zien hadden alle kinderen de opdracht ijverig gemaakt. Het was ook zichtbaar dat de ouders meegeholpen hadden, wat ik al positief beschouw. De kinderen konden het beroep van hun ouders ook goed presenteren aan de rest van de klas met behulp van hun blad. Hierbij merkte ik wel dat het voor kinderen die een meer 'zichtbaar' beroep zoals bakker, leerkracht, ... moesten voorstellen het eenvoudiger was dan voor een kind dat haar papa moest voorstellen als economisch directeur.

De kinderen deden hun best, maar toch was het na een tijdje lastig voor hen om naar elkaar te luisteren. Ik vrees dat de groepsgrootte hier een belangrijke rol in speelde. Bij de eerste 10 presentaties was het publiek nog enthousiast, maar 28 was wat teveel van het goede. De speeltijd was dan ook een welgekomen onderbreking. Ik leerde hierbij om in de toekomst dergelijke presentaties te spreiden over een ganse week waarbij elke dag kinderen aan bod kunnen komen.

✓ **Les 3 *Mijn familie: taken thuis***

In deze korte les die nauw aansloot op de voorgaande werden de leerlingen zich bewust van de huishoudelijke taken die hun ouders nog vervullen naast hun beroep. Aansluitend hierop werd een oefening in het werkboek gemaakt waarbij de kinderen moesten aanduiden welk gezinslid welke taken binnen het huishouden uitvoert. Ook hier komen we weer de stereotiepe prentjes tegen van mama die stofzuigt en papa die het gras afrijdt. Vervolgens kwam ik met de kinderen tot het punt dat er meestal een vaste taakverdeling is. Hun eigen, doorgaans kleine, rol binnen die taakverdeling werd hierbij besproken.

Zo kwamen we samen tot de belangrijke vraag: welke taken zouden jullie thuis kunnen doen om het werk van mama of papa te verlichten? De kinderen somden meteen allerlei taken op. De brainstorm was begonnen en ik schreef alle antwoorden op het bord. Af en toe werd ook stilgestaan bij de vraag of een taak wel haalbaar was voor een kind van zes. Uiteindelijk eindigde de les met een bord vol taken. Taken die later deel zouden uitmaken van hun onderneming: 'Uw kapoen wil thuis iets doen!'

✓ **Les 4 Noden en wensen**

Ook in deze les werd er vertrokken vanuit de leerlingen. Ik vroeg hen waarom een beroep precies nodig is waarop de leerlingen spontaan een antwoord gaven: namelijk geld verdienen. Daarna kwamen we tot de vraag: wat kopen jullie ouders met het geld dat ze verdienen? Het brein van de kinderen werd opnieuw aan het werk gezet en uit hun brainstorm volgden al snel heel wat antwoorden. Alle spullen die werden gekocht binnen het gezin had ik op het bord geschreven. Daarna liet ik hen nadenken over welke spullen ze nu echt nodig hadden en welke ze alleen maar leuk vinden, maar eigenlijk niet echt nodig hebben.

Over de meeste zaken waren de kinderen het snel eens, dus schreef ik ze op hun aanwijzingen in de juiste kolom. Daarop volgde een spelletje om de begrippen 'noden' en 'wensen' verder in te oefenen: er werd een grabbeldoos vooraan gezet en de kinderen kregen een rood (niet nodig) en een groen (nodig) kaartje dat ze in de lucht mochten steken. Dit verliep erg vlot, maar bij een gelijkaardig spel dat volgde, waarbij ik prenten toonde van voorwerpen, was er af en toe twijfel. Hierbij besepte ik dat de kinderen toch nog jong zijn om dergelijke begrippen ten volle te beseffen want hoe maak je een kind van zes duidelijk dat hun lievelingshuisdier eigenlijk niet echt nodig is? Uiteraard kan je dit onderwerp open stellen voor discussie, maar dan wel bij oudere kinderen want hiervoor zijn kinderen uit het eerste leerjaar nog erg jong.

Het laatste lesdeel werd besteed aan het werkboekje. Ook hier mochten de leerlingen aanduiden wat ze echt nodig hadden en wat niet. Vreemdgenoeg was er nu sprake van de kleuren rood en blauw terwijl er in de handleiding eerst gewerkt werd met rood en groen. Ik heb me dan ook aan die kleuren gehouden omdat de leerlingen ze reeds gewoon waren. Een andere bemerking bij deze oefening, dat ook voor verwarring zorgde, was de afbeelding met fastfood. Enerzijds is voedsel nodig, maar of dit dan fastfood moet zijn is een belangrijke vraag.

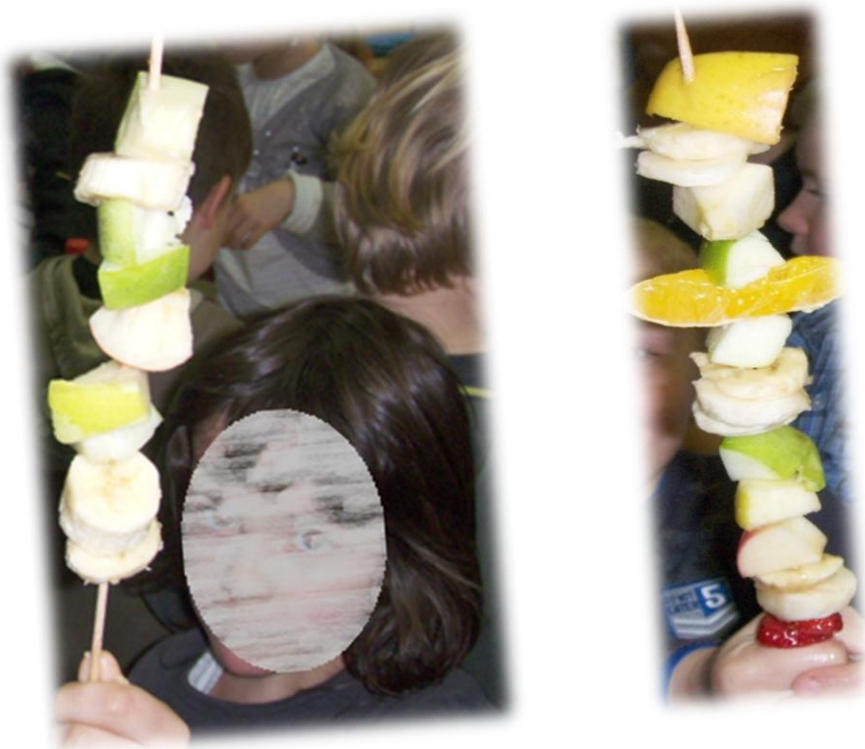
Ook hier kan over gediscussieerd worden en kan je verwijzen naar gezond en ongezond voedsel, maar voor kinderen is dit nog niet vanzelfsprekend. Voor een kind van zes is alles nog redelijk zwart-wit: ofwel is iets juist of fout. Ze kunnen er misschien al (luidop) over nadenken, maar dan zul je achteraf nog de vraag krijgen of ze het nu groen of rood moeten kleuren. Dan weet je als leerkracht ook dat ze het nog niet ten volle beseffen.

✓ **Les 5 Een product verwerken: fruitbrochette**

Op het einde van de week ben ik overgeschakeld naar de handleiding van het tweede leerjaar 'Onze buurt'. Ik had namelijk acht lestijden van 50 minuten te vullen in mijn stageweek en ik moet eerlijk toegeven dat dit niet lukte met de handleiding van het eerste. Ik had een tekort aan leerstof en heb me dus verdiept in het boekje van het tweede leerjaar. Hierin vond ik de les over een product verwerken interessant. Het sloot aan bij mijn lessen en de linken waren erg duidelijk: mama en papa hebben een beroep, ze verdienen geld, met dat geld kopen ze de nodige en niet-nodige producten die gemaakt moeten worden.

De activiteit die voorgesteld werd in de handleiding was wafels bakken omdat het hele thema rond de bakker draait. Ikzelf heb er voor gekozen om met de kinderen fruitbrochettes te maken. Deze activiteit paste binnen het schoolbeleid want de kinderen moeten elke dag een stuk fruit meebrengen. De kinderen waren dan ook enthousiast dat ze hun eigen fruit mochten verwerken.

Ik liet hen tijdens deze activiteit zelf nadenken over wat we allemaal moesten doen om tot een fruitbrochette te komen. Wanneer de kinderen de eerste stap geraden hadden, hing ik de prent aan het bord en voerden we de stap meteen uit. Zo gingen we verder totdat we lekkere fruitbrochettes hadden die door alle kinderen werden gemaakt.

2.2 De onderneming van het eerste leerjaar

De laatste les herinnerde ik de kinderen aan de huishoudelijke taken die ze in het begin van de week hadden opgesomd die zij thuis zouden kunnen doen om het werk van mama of papa te verlichten. Toen ik het opdrachtenblad bovenhaalde konden de meeste kinderen het al raden: ze kregen de opdracht daar waar mogelijk hun ouders een handje te helpen bij het huishouden.

Uit de resultaten van hun brainstorm had ik tien taken gekozen en op het opdrachtenblad genoteerd. Er was ook plaats voor één zelfgekozen klusje. Naast het opdrachtenblad kregen de kinderen ook een zakje met 10 goudstukken. Dit waren met goudverf bespoten kroonkurkjes.

De kinderen kregen een week de tijd om thuis zoveel mogelijk taken van op het blad te volbrengen. Telkens ze één volbracht hadden, konden mama, papa of iemand anders een goudstuk op het blad kleven. De kinderen zagen de onderneming meteen zitten. Zeker toen ze hoorden dat degenen met vijf of meer goudstukken een beloning zouden krijgen.

De week na mijn stage zocht ik de kinderen opnieuw op en de meesten stonden onmiddellijk te zwaaien met hun volgeplakt opdrachtenblad. De missie was dus geslaagd: alle kinderen, uitgezonderd ééntje, hadden thuis zelfstandig hun beste beentje voorgezet en geholpen in het huishouden.

Doedel, de mascotte, had dus veel werk want hij mocht maar liefst 28 diploma's uitdelen. Ook het kind met het lege opdrachtenblad heeft een diploma ontvangen omdat ik toch wel ten volle besepte dat de oorzaak voor hem bij de ouders lag. Voor iedereen dus een verdiende beloning. De kinderen beloofden bovendien om vanaf nu thuis vaker een handje toe te steken.

2.3 Bevindingen bij het eerste leerjaar

Bij het draaien van De Droomfabriek in het eerste leerjaar heb ik de handleiding niet slaafs gevolgd. Integendeel, de eerste les stond in het teken van de droomcoach en dus heb ik de lessenreeks serieus van volgorde veranderd. Vaak heb ik me ook niet gehouden aan de opbouw van elke les, maar heb ik ideeën uit de verschillende lessen gecombineerd en samengebracht in andere lessen.

Als ik het nu achteraf bekijk dan lijkt mijn opbouw logischer dan deze van de handleiding. De verschillende leselementen werden volgens mijn voorbereidingen vanzelfsprekender aaneengeschakeld. De reden hiervoor ligt waarschijnlijk bij het feit dat ik gestart ben met het bezoek van de droomcoach. Iets wat vreemdgenoeg in de handleiding van het eerste leerjaar niet centraal staat, terwijl dit toch een belangrijk gegeven is in het hele Droomfabriekconcept.

Nochtans heb ik verder op het inhoudelijke weinig tot geen kritiek. Er worden leuke basisingrediënten aangereikt in de handleiding en de volgorde waarin een leerkracht zijn broodje belegd, kan natuurlijk ook altijd toegeschreven worden aan een persoonlijke keuze.

Overigens bevat de handleiding een goede horizontale leerlijn waarin, aan de hand van de extra lessuggesties, plaats is voor de integratie van andere leergebieden zoals muzische vorming. In mijn stage heb ik immers een muziekles (beroepenorkest) en een beeldles (een regenboog maken) gegeven in het thema van Doedel.

Ook het werkboekje is op niveau en het bijhorende educatief materiaal is fantastisch voor deze leeftijdsgroep. De enige kritiek bij het werkboekje zijn de nogal stereotiepe beelden in het werkboekje die niet inspelen op de huidige gezinsvormen.

Over de kwaliteit grotendeels niets dan lof dus, maar ik had toch wat problemen met de kwantiteit. Ik was blij dat ik maar één stageweek had want zelfs die ene week kreeg ik amper gevuld tot het einde. Zoals in voorgaande reflectieverslagen te lezen is, heb ik dan maar ideeën gesprokkeld uit de handleiding van het tweede leerjaar.

Als voorlaatste punt kan ik nog vermelden dat ik een goede ervaring had met de gevonden droomcoach. Toch stuitte ik op het feit dat de zelfstandige, aan wie ik het in eerste instantie gevraagd had, geen tijd had. Een probleem dat ik ook al had opgevangen bij mijn bevraging van het werkveld. Verder merkte ik ook op dat het belangrijk is om de coach te begeleiden want in dit geval had zij nog nooit eerder voor een klas gestaan.

Tot slot wil ik nog even uitweiden over de onderneming. Hierbij moet ik toegeven dat het idee voor de onderneming niet uit de kinderen zelf kwam zoals De Droomfabriek het voorschrijft. Dit principe vind ik echter op basis van hun jonge leeftijd vergezocht. Het was ook zo dat dit praktisch onhaalbaar was tijdens deze stage. De introductie van het thema neemt al een halve week in beslag, dus tijd om ideeën te verzamelen en de kinderen te begeleiden tijdens de uitwerking ervan, was er helemaal niet.

Ik heb op voorhand dus de keuze gemaakt om zelf een onderneming te bedenken. Iets wat zelfstandig kon gebeuren buiten de stageperiode. De onderneming 'Uw kapoen wil thuis iets doen' vind ik dan ook meer dan geslaagd. Het inhoudelijke werd immers bepaald door de kinderen zelf want zij hebben de klusjes mogen bedenken en verder droegen zij ook de verantwoordelijkheid om alles in de praktijk uit te voeren.

Mijn bevindingen op een rijtje:

- ✓ Positieve ervaring met droomcoach in de klas.
- ✓ Leuk educatief materiaal.
- ✓ Goed niveau van de opdrachten in het werkboekje.
- ✓ Leuke basisingrediënten om mee te werken in de lessen.
- ✓ Mooie horizontale leerlijn via de extra lessuggesties.
- ✓ Een echte onderneming is nog vroeg, maar een ondernemende actie waarbij het idee van de leerkracht komt en invulling krijgt door de leerlingen, is zeker mogelijk.

- ✗ Moeilijke zoektocht naar droomcoach.
- ✗ Prentengebruik in de werkboekjes is stereotiep en niet aangepast.
- ✗ Startverhaal is langdradig.
- ✗ Volgorde handleiding is niet in functie van het droomcoachbezoek, dat het startschot van het project zou moeten zijn.
- ✗ Tekort aan leerstof voor één week.

3 Praktijk derde leerjaar

3.1 Reflecties op de lessenreeks 'Onze Gemeente'

✓ **Les 1 Leerwandeling + verwerking**

In het derde leerjaar draait alles rond 'Onze Gemeente'. Het leek me dan ook logisch om een leerwandeling doorheen de schoolgemeente te organiseren. Vooraleer ik met de klas vertrok, stelde ik Doedel, de mascotte van De Droomfabriek, voor aan de leerlingen. Ook bij deze leeftijdsgroep miste het leuk educatief materiaal zijn effect niet. Daarna las ik het startverhaal, de brief van Doedel, aan de leerlingen voor.

Hiermee was het startsein meteen gegeven: de leerlingen gingen samen met Doedel op pad doorheen hun gemeente. Voor de leerwandeling kregen de leerlingen een kaart van de gemeente met daarop de te volgen route en verschillende bolletjes met cijfers in.

Tijdens de leerwandeling moesten de leerlingen de genummerde plaatsen opsporen en neerschrijven wat er te zien was op deze locatie (winkel, speelplein, bibliotheek, ...). Ik moet zeggen dat de omgeving van mijn stageschool bijna perfect was voor deze les. Het uiteindelijke doel van de les was om de leerlingen er op te wijzen dat er verschillende zones zijn in een gemeente zoals bijvoorbeeld een recreatiezone, woonzone, handelszone, ... en in de schoolbuurt was eigenlijk alles aanwezig, een voordeel waarvan ik dankbaar gebruik heb gemaakt.

Wat ik wel geleerd heb tijdens deze leerwandeling is dat het toch meer tijd in beslag nam dan ik oorspronkelijk dacht. Ik had ook een halt voorzien aan de plaatselijke supermarkt waarbij de leerlingen even vrij gelaten werden om een plattegrond aan te vullen, maar dit was iets van het goede teveel. Het sloot mooi aan bij een gelijkaardige luisterles eerder die dag, maar ik kwam tot de vaststelling dat het voor de leerlingen moeilijk was om een plattegrond te gebruiken en aan te vullen. Het was dan ook zeer tijdrovend waardoor ik mijn leerwandeling heb moeten inkorten.

Terug in de klas hebben we de verschillende geziene locaties ingedeeld per zone, om daarna tot het besluit te komen dat een gemeente uit verschillende zones bestaat. Die zones werden ook nog eens in het werkboekje aangeduid op de stad van Doedel.

✓ **Les 2 Restaurant 'De Lekkere Hap'**

Deze les was volledig gewijd aan restaurant 'De Lekkere Hap' in de stad van Doedel. Via deze les probeert De Droomfabriek om de leerlingen in contact te brengen met de 5 P's (Product, Prijs, Promotie, Plaats en Personen).

Het is zo dat het volledige werkboekje van de leerlingen gevuld is met enerzijds de leestekst over het bezoek van Doedel en zijn gezin aan het restaurant en anderzijds de 5P's die daarop aansluiten.

Ik heb de lange leestekst de dag op voorhand als huiswerk meegegeven. Het leek me beter dat de leerlingen het thuis op eigen tempo konden lezen dan dat de ietwat lange tekst in de klas zou worden voorgelezen. Ik had namelijk een grote groep die het al snel moeilijk zou krijgen om er de aandacht bij te houden.

Dus na een korte opfrissing van de gelezen tekst kon ik de les meteen beginnen met de vijf belangrijke zaken waarmee je rekening moet houden in een restaurant. De P-platen werden aan het bord gehangen en de leerlingen waren goed in het raden van de betekenis van elke P. Daarna ben ik overgeschakeld naar het werkboek waarin alle P's aan bod kwamen.

Ik heb ervoor gekozen om alles klassikaal te doorlopen want het is zo dat ik niet over alle uitwerkingen even tevreden was. Af en toe vond ik dat er nogal licht werd overgegaan. In het onderstaande stuk zal ik mezelf even verduidelijken.

De P van Product werd goed aangepakt. De leerlingen moesten hier de verschillende voor-, hoofd- en nagerechten aanvullen met voorbeelden en kwamen daarna tot de conclusie dat dit allemaal producten zijn. Ik heb de leerlingen gemakshalve alles eerst laten aanduiden met verschillende markeerstiften en dan konden ze hun gevonden informatie aanvullen op het werkblad. Er is wel één foutje in dit onderdeel: er wordt namelijk gezegd dat de kok van het restaurant de lekkerste soepen maakt, maar helaas wordt er in de leestekst met geen woord gerept over soep. Ik heb dan maar een beroep gedaan op de leerlingen hun soepkennis.

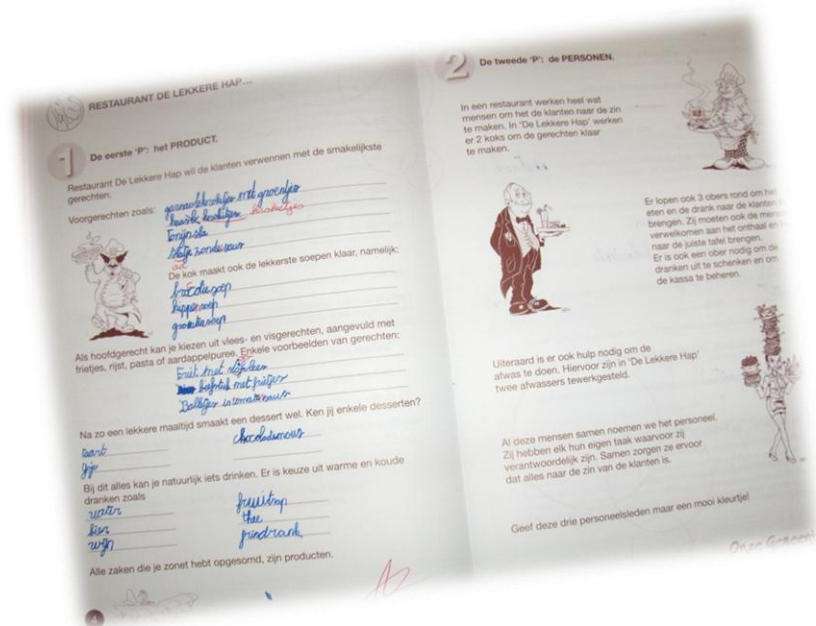
De P van Personen vond ik erg passief uitgewerkt. Enkele leestekstjes over de functie van ieder personeelslid en de opdracht om de prentjes in te kleuren, vond ik allesbehalve boeiend. Een opdrachtje waarin bijvoorbeeld de typische beroepskleren en bijhorende

voorwerpen van een ober, kok etc. in verwerkt zouden zijn, zou hier meer op zijn plaats zijn en leuker zijn voor de leerlingen.

De derde P van Plaats was wel leuk gebracht. Hierbij moesten de leerlingen een tekst aanvullen waarbij ze onbewust meer te weten kwamen over de verschillende plaatsen in een restaurant.

Bij de volgende P, deze van Prijs, gingen de makers ook niet verder dan een tekstje over hoe een prijs wordt bepaald. Hierbij miste ik wat activiteit. Een eenvoudig vraagstukje, waarin de leerlingen iets berekenen rondom prijzen, was hier zeker tot zijn recht gekomen.

De P van promotie was als laatste aan de beurt. Dit was dan weer wel goed uitgewerkt. De leerlingen mochten verschillende promotiemethoden opsommen. Hierbij kwamen ze tot antwoorden waar ik zelf niet eens aan dacht. Het was een inventieve afsluiter.

✓ **Les 3 Een bibliotheekmedewerkster als droomcoach op bezoek**

In deze les herinnerde ik de leerlingen terug aan wat ze allemaal gezien hadden tijdens de leerwandeling in de schoolgemeente. Eén van de belangrijke gebouwen die hun pad kruiste was de bibliotheek. Ik vertelde de leerlingen dan ook meteen dat ik een bibliotheekmedewerkster, Maritsa, had uitgenodigd. Ook deze coach had ik, zoals in het eerste leerjaar, vooraf goed voorbereid. Ook zij had nog nooit eerder voor een groep leerlingen gestaan.

Toen Maritsa de klas binnenkwam waren de leerlingen meteen aandachtig. Hoewel het een grote en soms drukke groep is, stelde Maritsa zich heel rustig voor. Ik was aangenaam verrast te zien hoe kalm en beheerst ze voor de groep stond. Zoals afgesproken polste ze naar de leerlingen hun bibliotheekervaring zowel binnen de school, maar evenzeer ook buiten de school.

Na een aantal gerichte vragen kwam de bedoeling van de bibliotheek naar boven. Daarna schakelde Maritsa over op de structuur van de bibliotheek. Hierbij lichtte zij het ZIZO-systeem toe, wat staat voor Zonder Inspanning ZOeken. Via enkele doespelletjes maakten de leerlingen actief kennis met het beroep van een bibliotheekbediende en het gebruik van het ZIZO-systeem binnen een bibliotheek.

Het was een kort en bondig bezoek, maar toch zeer verrijkend voor de leerlingen. Op het einde werd de coach uitvoerig bedankt met een stevig applaus en daarna nam ik de les terug over.

Hierbij herinnerde ik de leerlingen terug aan de 5 P's die ze gezien hadden in het restaurant van Doedel en vroeg ik hen of ze die ook konden aanvullen voor een bibliotheek. De coach had in haar verhaal onbewust die 5 P's besproken en dus konden zij zeer snel beantwoorden hoe het zat met prijzen, personeel, promotie, plaats en producten binnenin een bibliotheek.

3.2 De onderneming van het derde leerjaar

Voor de onderneming van het derde leerjaar heb ik de ideeën uit de kinderen laten komen, zoals De Droomfabriek het voorschrijft. Toch heb ik hier een kleine begrenzing opgezet want enerzijds had ik te maken met een zeer grote groep en anderzijds was de resterende tijd, namelijk één week, beperkt.

De beperking die ik de leerlingen heb opgelegd tijdens de brainstorm was dat de onderneming verplicht rond boeken moest draaien. Het was immers zo dat ik met mijn stageklas midden in de jeugdboekenweek zat en ik vond dit thema toch breed genoeg om hier iets rond te ondernemen.

Ik ben de laatste les van de eerste stageweek gestart met een gesprek over de Tutti Frutti actie die op school liep. Hierbij heb ik verwezen naar de 5 P's, maar heb ik de leerlingen vooral laten nadenken over het waarom van dergelijke actie. Zo heb ik dan de link gelegd met het feit dat ik ook die richting wou uitgaan met hen. Naar analogie van de Tutti Frutti actie waarbij kinderen worden aangezet tot het eten van fruit, zou het lezen van boeken worden aangemoedigd. Het woord onderneming heb ik hier bewust niet in de mond genomen, maar ik heb hen wel duidelijk gemaakt dat ik iets wou doen met hen, namelijk 'iets met boeken' naar aanleiding van de jeugdboekenweek.

De leerlingen gingen hier tot mijn eigen verbazing meteen in mee. Ik schreef de titel op het bord en vroeg me daarna luidop af hoe zij erin zouden kunnen slagen om andere kinderen aan te zetten tot lezen. Welke acties of pogingen zij hiervoor konden 'ondernemen'. De aanzet voor de brainstorm was begonnen en tegen mijn verwachtingen in verschenen er heel wat leuke ideetjes op het bord.

Na de brainstorm hadden we heel wat ideeën en de leerlingen beseften dan ook dat er een keuze moest gemaakt worden. We werkten met een democratische stemming totdat de drie beste ideeën overbleven. Daarna sprak ik de leerlingen ook aan over de haalbaarheid van deze drie resterende ideeën. De leerlingen mochten mij dan ook uitgebreid overtuigen van de voor- en nadelen van elk idee. Daarna vertelde ik hen dat ik hun argumenten ging afwegen en hen maandag zou laten weten welke van de drie we effectief gingen uitvoeren.

In het weekend heb ik mij dan verdiept in de mogelijkheden van de verschillende ideeën. Een bewuste keuze want als leerkracht moet je het in de eerste plaats toch wel zelf zien zitten en er honderd procent achterstaan. Hun drie beste ideeën waren: een bibliotheek inrichten, een boekenbeurs organiseren en zelf een boek maken. Ik heb uiteindelijk voor een combinatie van twee ideeën gekozen, namelijk de leerlingen zelf een paar boeken laten maken, deze in een box steken en die dan uitlenen aan andere klassen binnen de school.

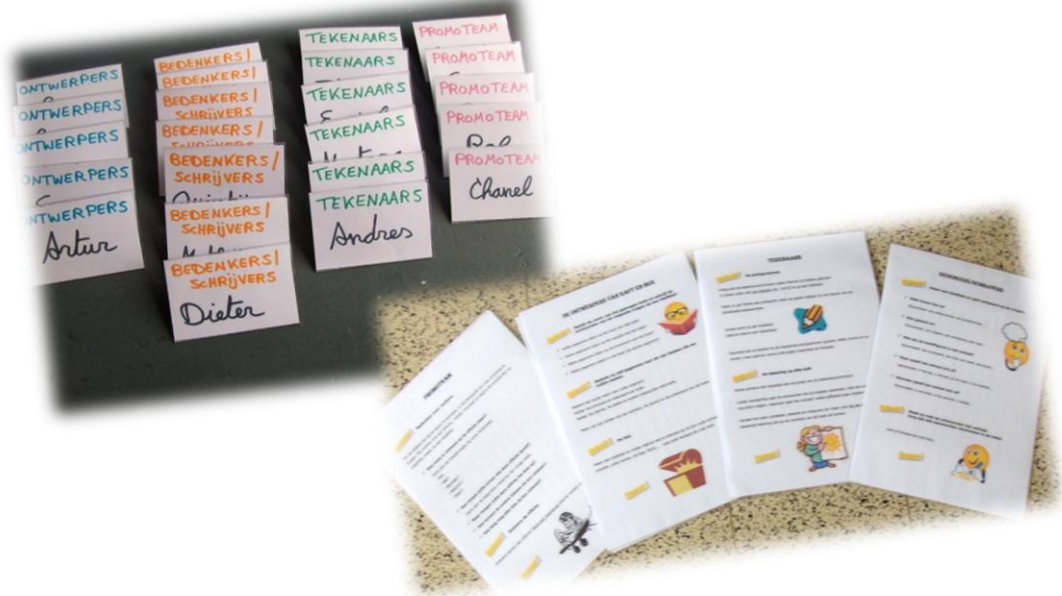
Uiteraard waren de leerlingen de maandag erg benieuwd naar wat ze nu effectief mochten doen en ze waren dan ook blij te horen dat ik er in geslaagd was om de twee ideeën met de meeste stemmen te combineren tot één. Ze hadden dan ook meteen zin om er in te vliegen.

Toch heb ik hun jeugdig enthousiasme direct ingetoomd en hen gewezen op het feit dat ze niet ondoordacht te werk konden gaan. Ze moesten vooraf eerst goed nadenken over hun plannen en dit konden ze het beste doen met de 5 P's.

Door na te denken over die P's in functie van hun onderneming zagen de leerlingen al gauw dat er heel wat werk op het programma stond: de boeken maken, nadenken over het uitleensysteem, de actie bekend maken in de school, enz.

Voor mij dus het ultieme moment om de leerlingen te wijzen op het feit dat iedereen talenten heeft en dat ze voor een goed resultaat best een beroep doen op ieders talent. De leerlingen mochten hiervoor een blad invullen waarbij gepeild werd naar hun talenten. Onderaan mochten ze nog hun voorkeur opschrijven en eerlijk zeggen wat ze het liefst zouden doen tijdens de onderneming.

Thuis heb ik dan alle resultaten bekeken en de leerlingen ingedeeld in vier groepen op basis van hun aangekruiste talenten en rekeninghoudend met hun voorkeur. De volgende dag ontdekten de kinderen aan de hand van hun persoonlijke badge in welke groep ze terecht gekomen waren. We hadden ontwerpers, schrijvers, tekenaars en een promoteteam.

Aan de hand van de vorige les waarin de leerlingen nagedacht hadden over de P's had ik voor elke groep taakkaarten opgesteld met daarop de opdrachten die vervuld moesten worden. Op deze taakkaarten had ik ervoor gezorgd dat elke groep stapsgewijs zijn opdrachten kon vervullen.

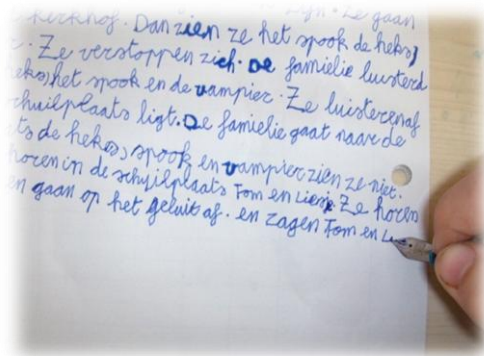
Bij het ontvangen van de kaarten gingen de groepen meteen aan de slag. De schrijvers werden onderling in duo's ingedeeld. Per duo moest er één verhaal bedacht worden. Aan de hand van de WH-vragen dachten ze eerst grondig na over hun verhaal. Daarna konden ze met de antwoorden op die vragen hun verhaal opbouwen tot een kladversie.

Nadat de tekengroep eerst enkele pictogrammen volgens het geleerde ZIZO-systeem had ontworpen, konden ze hun licht opsteken bij de schrijversgroep. Die gaven duidelijk aan waarover hun verhaal zou gaan en welke prenten ze graag hadden. De tekenaars noteerden alles netjes en gingen meteen aan de slag.

Ook bij de ontwerpers was er heel wat bedrijvigheid. Zij moesten eerst uitzoeken hoe de kافت van een boek eruit zag en welke gegevens erop terug te vinden waren. Ze verzamelden de gegevens en maakten al ontwerpjes voor de eigen boeken.

Tot slot was er ook de promotiegroep. Zij waren verantwoordelijk voor het ontwerpen van de affiche. Ze moesten eerst grondig nadenken over het uitzicht en de gegevens op de affiche. Na het ontwerpen van enkele schetsen, bedachten ze ook een leuke slogan: 'Leen en lees boeken'. Tot slot hielden ze zich bezig met de definitieve poster op A3-papier.

Hieronder enkele sfeerfoto's van hun bedrijvigheid:

Op donderdag werd dan de laatste hand gelegd aan hun onderneming. De kladversies van de verhalen werden uitgetikt in Word, de tekeningen werden ingescand en per boek geselecteerd, de boekenbox werd aangekleed, er werd vorm gegeven aan het uitleensysteem en de promotie in de andere klassen werd enthousiast gevoerd via flyers.

Die dag werden alle opdrachten opnieuw tot een goed einde gebracht. 's Avonds heb ik nog alles afgedrukt in meerdere exemplaren en hun boekjes ingebonden. De volgende dag werd de afgewerkte boekenbox door de hele klas gekeurd en beoordeeld. De kinderen waren razend enthousiast en tegelijkertijd ook verbaasd over het werk van de andere groepen. Alles was nu één geheel geworden en elkanders werk kon uitvoerig bewonderd worden.

Op de volgende pagina de sfeerfoto's van de boekenbox met als slogan: 'Leen en lees boeken'. Een geslaagde onderneming waarbij zowel de inbreng als de uitvoering volledig in de handen van de leerlingen lag. En ook na mijn stage is het avontuur nog niet afgelopen want het uitleensysteem loopt nog steeds: elke week ontvangt een andere klas de boekenbox.

3.3 Bevindingen bij het derde leerjaar

Bij het draaien van 'Onze Gemeente' in het derde leerjaar wil ik eerst en vooral benadrukken dat de leerwandeling doorheen de schoolgemeente voor mij een uitgelezen vertrekpunt was voor de verdere lessen. Het was ook een leerrijke ervaring waarbij ik ontdekt heb hoe tijdrovend een leerwandeling kan zijn. Iets wat ik dus zeker zal onthouden voor de toekomst.

In de daarop volgende lessenreeks van De Droomfabriek heb ik vooral opgemerkt dat zowel de handleiding als het werkboekje volledig gefocust zijn op het restaurantgebeuren 'De Lekkere Hap'. Dit thema heeft uiteraard mogelijkheden, zeker nu met de hele restauranthype die momenteel plaats vindt in de media, maar voor mij werkte het eerder beperkend.

Ik zat met mijn stageperiode immers middenin de jeugdboekenweek. Een thema waaraan uitgebreid aandacht moest besteed worden. Bijgevolg had ik noch de ruimte, noch de drang om in die twee korte stageweken het restaurantthema én het boekenthema aan te bieden. In mijn planning heb ik dan ook geprobeerd om de vijf P's, oorspronkelijk voorgesteld aan de hand van het restaurant, zo snel mogelijk om te buigen naar het bibliotheekgebeuren.

Het enige nadeel echter was dat het werkboekje helemaal over het restaurant ging. Als ik op voorhand had geweten dat ik met de jeugdboekenweek zat, had ik er voor gekozen om de werkboekjes voor één keer achterwege te laten en gebruik te maken van de P-fiches op internet die ik naar eigen keuze kon aanpassen en kaderen binnen het thema.

Naast deze beperkende factor die misschien de eerste gebruiksjaren niet zichtbaar is, maar na meerdere schoojaren wel, wil ik het ook nog even hebben over de structuur van de lessenreeks. Ik vond de lessen niet allemaal even bruikbaar.

Het is zo dat het leergebiedoverschrijdend werken binnen W.O. hier wel heel ver ging. Van de vijf lessen was er één les die helemaal aan het leergebied beeld werd besteed en dan was er ook nog een volledige taalles. Terwijl je als stagiar, maar ook als leerkracht, toch je vastgelegde uren taal en muzische vorming moet naleven. Ik had hier het gevoel dat de W.O. uren eigenlijk werden opgevuld met andere leergebieden waardoor al snel een overdosis ontstaat.

Een oplossing zou zijn om de aanvankelijke lessen te vervangen door deze van De Droomfabriek, maar als staigaire zat ik nu eenmaal met verplichte lesonderwerpen. Als leerkracht van een eigen klas zullen er uiteraard niet zulke opgelegde verplichtingen zijn, maar dan heb je toch ook nog steeds een nauwkeurig uitgestippelde handleiding die op je wacht met lessen die ook moeten worden gegeven.

Tot slot wil ik nog even uitweiden over de onderneming. Ik heb de leerlingen dan wel een beperking opgelegd om hun keuze te maken binnen het thema 'Iets met boeken', maar ik vond niet dat ik hierdoor in ging tegen het Droomfabriekconcept. De leerlingen hadden nog steeds een keuzevrijheid, weliswaar iets beperkter, maar het lag nog steeds in hun handen. De invulling en ook de uitvoering waren volledig voor hun rekening.

Ik vond de onderneming geslaagd en ik ben ervan overtuigd dat de kinderen hier echt al doende geleerd hebben. Waarschijnlijk verliep dit leren voor hen onbewust, maar het was er wel. Ze hebben een fantastische prestatie neergezet waar ze in de eerste plaats zelf heel trots op waren, maar die trots werd zeker ook verder gedragen door mijn mentor en mezelf.

Mijn bevindingen op een rijtje:

- ✓ Positieve ervaring met droomcoach in de klas.
- ✓ Leuk educatief materiaal.
- ✓ Leerwandeling is ideale start.
- ✓ Goed niveau van de opdrachten in het werkboekje.
- ✓ Voldoende leerstof voor één week.
- ✓ Geslaagde onderneming, ook met voorstructurering door leerkracht.
- ✓ De taken verdelen op basis van talenten komt de onderneming ten goede.

- ✗ Moeilijke zoektocht naar droomcoach.
- ✗ Beperkend thema waardoor ondernemingskeuze automatisch ook wordt beperkt.
- ✗ Bepaalde oefeningen in de werkboekjes zijn te passief uitgewerkt (Personen en Prijs).
- ✗ Horizontale leerlijn overschrijdt te sterk het W.O.- leergebied waardoor een overdosis aan bepaalde gebieden ontstaat.
- ✗ Weinig tijd om uitvoerig te brainstormen en een idee te laten 'groeien'.

4 Praktijk vijfde leerjaar

4.1 Reflecties op de lessenreeks 'Kid@Bizz'

✓ **Les 1 Bezoek droomcoach**

Voor dit leerjaar had ik droomcoach Fabienne uitgenodigd in de klas. Een zelfstandige, die zich heeft gespecialiseerd in het geven van massages. Haar beroep slaat de alternatieve weg in waardoor zowel de leerlingen als ikzelf werden ondergedompeld in een nieuwe wereld. Ze was de perfecte droomcoach: de passie was aanwezig, in een ver verleden was ze nog leerkracht geweest en haar massagepraktijk bezat duidelijk de 5 P's waar De Droomfabriek voor staat.

Toen de leerlingen de klas binnenkwamen, konden ze al meteen raden aan de hand van de opgestelde massagetafel, welk beroep de droomcoach had. Fabienne stelde zich voor aan de leerlingen en begon meteen te vertellen. Na de uitleg over hoe haar dagverloop eruit zag en welke soorten massages er bestaan, kregen de leerlingen ook uitleg over haar producten. De droomcoach had allerlei zeepjes, shampoos en stenen meegebracht die tegen allerlei kwaaltjes hielpen. Dit wekte toch wel enige interesse op bij de leerlingen. Ze vonden het leuk om de producten te bekijken, te ruiken en te weten waarvoor alles diende.

Na wat uitleg over de speciale stenen, deed de droomcoach nog een groepsessie waarbij de leerlingen in een kring zelf 'energie' mochten opwekken. Uiteraard vonden de leerlingen dit een leuke bedoening en werd de groepsgeest hierdoor aangewakkerd. Tot slot gaf zij nog wat uitleg over de resterende P's in haar zaak. Ze vertelde de leerlingen over hoe zij promotie voerde, wat haar prijzen waren en of zij personeelsleden in dienst had.

Tot slot las Fabienne ook nog de brief van Doedel voor aan de leerlingen. Hierin vertelt Doedel, de mascotte van De Droomfabriek, dat de leerlingen binnenkort hun eigen bedrijfje mogen oprichten net zoals de droomcoach. Daarna werd er met een hartelijk applaus afscheid genomen van ons bezoek.

✓ **Les 2 De P van Product**

In deze les liet ik de leerlingen kennis maken met de posters van de 5 P's (Product, Prijs, Promotie, Plaats en Personen). Ik liet hen bij elke P stilstaan en nadenken wat droomcoach Fabienne hierover verteld had in verband met haar zaak. De kinderen vulden de P's aan en ik benadrukte dat voor een goeddraaiend bedrijf deze P's erg belangrijk zijn. Dus ook voor hun toekomstig bedrijf.

We gingen daarna meteen van start met het bekijken van de eerste P, deze van Product. We wisten al het één en ander over de producten van de droomcoach dus konden we meteen bij de eerste opdracht in het werkboek enkele associaties maken bij het woord product. Daarna vroeg het werkboek om een precieze definitie van het woord dus liet ik de leerlingen het begrip opzoeken in een woordenboek. Hierbij merkte ik dat de leerlingen het moeilijk hadden met het gebruik. Het opzoeken ging snel, maar de leerlingen hadden de neiging om alles wat op het woord volgde op te schrijven. Ik heb dan ook meteen ingespeeld op het probleem en hen met logisch denkwerk de meest voor de handliggende verklaring laten zoeken.

Daarop volgde een oefening waarbij ik vijf producten had meegebracht. De leerlingen ontvingen per drie een product en moesten daarover een aantal vragen oplossen. Vooral de plaats van herkomst speelde hierbij een belangrijke rol. Na het oplossen in groep, werd alle informatie klassikaal uitgewisseld en kon de vragentabel aangevuld worden voor alle producten. Aansluitend op deze oefening moesten de leerlingen nog de herkomstplaatsen opzoeken en aanduiden op een wereldkaart. Dit was een mooie ruimteoefening waarin de kinderen vrij goed waren. Hun onderzoekwerk in een atlas was bijgevolg veel beter dan in een woordenboek.

Daarna gingen we ook even dieper in op de reden waarom al die producten uit andere landen komen. De kinderen waren zeer vindingrijk in dit gesprek en begrepen ook de oorzaken. De laatste opdracht was opnieuw onderzoekwerk van begrippen, maar deze keer met behulp van de begrippenkaart achteraan in het boekje. Dit heb ik wegens tijdsgebrek meegeven als huiswerk en later gecontroleerd.

✓ **Les 3 De P van Prijs**

Met de P van prijs werd erg weinig gedaan in het werkboekje. De eerste opdracht was wel leerrijk. Hierbij moesten de kinderen de prijs van een gelijkaardig product in verschillende reclamefolders vergelijken en dan nadenken over de resultaten. Een goede start, maar daarna miste ik toch een belangrijke factor, namelijk de uitleg over het tot stand komen van een prijs. In de handleiding kwam dit wel kort aan bod, maar in het werkboekje werd hier niets meegedaan. Dit vond ik enigszins jammer.

Om dit gemis op te vangen, heb ik de leerlingen laten nadenken over hoe een prijs tot stand komt, gevolgd door een zelfgemaakt schema dat alles verduidelijkte. Tot slot heb ik ook enkele eenvoudige rekenoefeningen gegeven waarmee de begrippen 'aankoopprijs', 'verkoopprijs' en 'winst' uitvoerig werden inge oefend. De handleiding en het werkboekje speelden hier volgens mij echt niet genoeg op in. Terwijl het toch als belangrijk beschreven wordt, vond ik dat het nogal passief en gemakkelijk gebracht werd met de zin 'ga wat dieper in op deze elementen' gevolgd door een ganse prijsbepalingsuitleg. Het idee van 'learning by doing' ging hier in rook op en tevens was het een gemiste kans tot een wiskundige integratie binnen het W.O.-gebeuren.

Tot slot liet ik de leerlingen de stellingenopdracht maken in het werkboek. Hier moesten ze aankruisen of een uitspraak waar was of niet. Volgens mij lukte deze oefening goed omdat de leerlingen nu voldoende geconfronteerd waren met de termen 'aankoopprijs', 'verkoopprijs' en 'winst'.

✓ **Les 4 De P van Promotie**

Deze les verliep vlot en vonden de leerlingen ook zeer leuk. Alles startte met een woordenboekopdrachtje waarbij de woorden 'reclame' en 'promotie' werden opgezocht. Het opzoeken in een woordenboek verliep gelukkig nu al stukken beter dan in de vorige les. Daarna mochten de leerlingen opsommen welke soorten reclame er waren en waar je die allemaal tegenkwam. Een opdrachtje waarbij de leerlingen de gekste en leukste reclameplekken opsomden.

Vervolgens liet ik de leerlingen een filmpje zien waarin het hele reclamebegrip nog eens uit de doeken werd gedaan. Een mooie samenvatting van wat we zonet besproken hadden bij de voorgaande opdracht, maar tevens ook een aanknooppunt voor de volgende opdracht.

Bij deze volgende opdracht mochten de leerlingen hun favoriete reclameboodschap beschrijven en uitleggen waarom net deze boodschap hen zo bij bleef. Opvallend was dat hun reclameboodschappen vooral uit het televisiemedium kwamen. De leerlingen beschreven hun favoriete reclame dan ook in geuren en kleuren. Het was een opdracht die hen boeide en zeer dicht bij hun leefwereld stond.

Tot slot was er nog een groepswerk waarbij reclameboodschappen konden vergeleken worden. Een gelijkaardige oefening had ik al in het derde leerjaar uitgevoerd en dit was zeer vlot verlopen. In het vijfde leerjaar had ik dit bewust niet ingepland omdat er tijdsgebrek heerste. Ik heb wel enkele reclames uit tijdschriften aan het bord gehangen en samen met de leerlingen besproken waaraan reclame moet voldoen. Dit leek mij een nuttige vervangopdracht waarin de leerlingen konden stilstaan bij de typische kenmerken van reclame in tijdschriften.

✓ **Les 5 De P van Plaats en Personen**

Tot slot heb ik door tijdsgebrek deze twee lessen moeten bundelen. Ik ben de les gestart met de opdracht waarin de kinderen hun favoriete plaats mochten tekenen of beschrijven. Op deze leeftijd merk je al snel dat leerlingen niet graag meer tekenen en dat neerschrijven hen beter afgaat. Daarna mochten ze beurtelings hun antwoord delen met de klas.

De meeste kinderen hadden hun huis als favoriete plaats waar ik meteen op inspeelde. Ik vroeg hen uit welke ruimtes hun huis bestond. Zo kwamen we tot de conclusie dat een huis meestal een vaste indeling heeft. Ook vroeg ik hen of een fabriek uit diezelfde ruimtes bestond, zo niet uit welke ruimtes dan wel. De kinderen maakten een korte opsomming, maar raakten hier niet zo ver in.

Vervolgens stelde ik hen de vraag of zij hun huis zomaar konden ombouwen tot een fabriek. De kinderen gaven al snel het antwoord dat dit niet mocht. Zo kwamen we tot de conclusie dat bedrijven in een industriezone gevestigd zijn en dat mensen die bedrijven kunnen kopen, bouwen of eventueel huren net zoals je met huizen doet.

Tot zover waren er alweer twee opdrachten gemaakt en konden we overgaan tot het bekijken van een contract: het document dat je toestemming geeft om een ruimte in gebruik te nemen. Iets wat in hun bedrijfje ook een belangrijke rol zal spelen. Ik toonde de kinderen dan ook een voorbeeld van een huurcontract. Dit werd niet voorgesteld in de handleiding, maar het leek mij beter om de opdracht in het werkboekje tot een goed einde te brengen. Hier moesten de leerlingen namelijk aanduiden welke gegevens in een contract vermeld staan. Een vraag die voor leerlingen van die leeftijd niet zo voor de hand ligt.

Daarna liet ik de leerlingen klassikaal een beroepenalfabet aanvullen. Dit was een suggestie in de handleiding die de leerlingen erg leuk vonden. Nadat zij het alfabet helemaal hadden aangevuld, wees ik de leerlingen op het feit dat mensen hun beroep vaak kiezen om een reden, namelijk op basis van wat ze graag doen of waarvoor ze talent hebben. Ik vroeg de leerlingen dan ook meteen wat hun talenten waren.

Na het afronden van dit gesprek gaf ik aan wat er in ons bedrijfje allemaal diende te gebeuren. Op basis van de 5 P's hadden we verschillende talenten nodig. We keken wat elke P precies inhield van werk en de leerlingen maakten hun keuze in het werkboekje.

4.2 De onderneming van het vijfde leerjaar

De eerste les van de ondernemingsweek moest er nog heel wat beslist worden. Tot nu toe hadden de leerlingen nog geen plannen. We hadden wel al eens een wilde brainstorm gehouden over wat we zouden kunnen verkopen, maar hierbij rezen toch wel enkele schrikwekkende ideeën als zelfgemaakte laserpistolen en dergelijke. Veel fantasie, maar niet altijd haalbaar. Daarom heb ik in samenspraak met mijn mentor toch wel voor de optie gekozen om het een tikkeltje op veilig te spelen. We wisten dat ze erg geïnteresseerd waren in de zeeproducten die de droomcoach had meegebracht, dus mijn idee was om die richting uit te gaan.

Die les heb ik hen dan ook lichtjes die richting in gepusht want met een beperkte tijd moesten we echt iets haalbaars hebben. De leerlingen kwamen dan ook op het idee om badsetjes te maken. Daarna werd er meteen gebrainstormd over de inhoud van die badsetjes. Hierbij liet ik hun fantasie wel de vrije loop en schreef ik alles op wat ze in gedachten hadden. Toen hun inspiratie op raakte, bespraken we de haalbaarheid van elk product.

Op dit vlak waren de leerlingen toch verrassend nuchter. Ze gaven goede argumenten over het waarom wel of niet toevoegen van elk product in de badset. Verbazend was dat één meisje zich op de voorgrond werkte met sterke argumenten. Een meisje dat normaal gezien zwak uit de hoek kwam, leek haar draai gevonden te hebben in het gesprek. Met andere woorden er kwam al meteen een talent bovendrijven bij haar, dat zowel ik als mijn mentor nooit eerder hadden gezien.

Na het bepalen van de inhoud van de badsetjes, brainstormden we over een goede naam voor ons bedrijf. Er waren vele leuke suggesties, maar uiteindelijk kwam 'Bad 5' als winnaar uit de democratische stemming.

Uiteraard was er nog een element dat moest besproken worden, namelijk het doelpubliek. De leerlingen moesten nadenken aan wie ze zouden verkopen. Eén ding stond vast: het moest snel gaan. De leerlingen dachten meteen aan de leerkrachten, zij zouden zeker kopen. Maar ook hun ouders zouden, naar eigen zeggen, wel een badset kopen. Dus spraken we af dat we beroep gingen doen op hun familie- en vriendenkring en op het schoolteam.

Toch had ik als leerkracht één probleem, ik wou geen overschot. Dus liet ik hen nadenken over de hoeveelheid badsetjes die ze in eigen kring kwijt konden. De aantallen werden per leerling op het bord geschreven en we kwamen op een totaal van 45 setjes. Daarna deden we ook nog een ruime schatting over de verkoop bij het lerarenteam waardoor we aan een totaal van 70 badsetjes kwamen. Voor mij persoonlijk een niet-verwacht aantal, maar de leerlingen zagen het absoluut zitten dus gingen we ervoor!

Die avond ben ik, op aanraden van de leerlingen, naar de goedkoopste winkels getrokken om er de inhoud van hun badsetjes aan te kopen. Ik heb zoveel mogelijk producten van op hun verlanglijstje proberen aan te kopen. Met zakken vol producten kon de volgende les gestart worden. De groepen waren ingedeeld op basis van hun talenten en zo kregen we een boekhoudersteam, een promoteam en een productieteam. Opnieuw werkte ik met takenkaarten zodat de groepen onmiddellijk zelfstandig aan de slag konden.

De boekhouders moesten alle aankooprijzen samentellen en daarna uitzoeken hoeveel er moest gevraagd worden per setje om zeker uit de kosten te raken en toch ook wat winst over te houden. Verder waren zij ook verantwoordelijk voor het doel van de winst: zij mochten voorstellen doen om het geld te besteden.

Ook het productieteam was druk in de weer. Zij moesten alle aangekochte producten sorteren en gebruiksklaar maken. We hadden ook beslist dat we zelf zeepjes zouden maken, dus moest dit uitgetest worden. Verder waren ze ook verantwoordelijk voor het maken van een voorbeeldsetje. Er werd flink nagedacht over de schikking en kleurencombinaties.

We hadden ook het promoteam dat eerst en vooral een slogan mocht bedenken. Dit verliep redelijk stroef, maar toen ze samen met mij aan het rijmen sloegen op hun bedrijfsnaam was de slogan 'Koop bij BAD 5 en vind de prijs!' al gauw geboren. Daarna mochten ze de flyer ontwerpen op de computer, een werkje dat wel vlot verliep. Na het kopiëren van de flyer, gingen ze met een voorbeeldsetje de klassen rond. Gewapend met een flyer en voorbeeldsetje probeerden ze de leerkrachten te overtuigen. Daarbovenop hadden ze zelf een lijst opgesteld waarbij ze als geen ander de verkoop bijhielden. Een ingewikkelde situatie weliswaar want sommige leerkrachten betaalden meteen en anderen verkozen om pas te betalen bij ontvangst, maar het promoteam twijfelde geen moment en hield alles netjes bij.

De overige flyers werden over de klas verdeeld zodat zij hun familie- en vriendenkring konden overtuigen om te kopen. Hier hadden we de verkoop simpel gehouden: wie voor vrijdag geld meebracht, was zeker van zijn aankoop en mocht de vrijdag de setjes meenemen. De leerlingen moesten ook goed opletten want we werkten met een op=op actie dus ze mochten er niet meer dan zeventig verkopen.

De woensdag moesten alle leerlingen in de zeeproductie. De testgroep van de dag ervoor legde het productieproces uit aan de anderen en de leerlingen gingen van start. Per badsetje wilden ze twee zeepjes dus hadden we er in totaal 140 nodig. Een gans karwei, maar ze deden het zelfs beter met een eindproductie van 150 zeepjes.

Donderdag was inpakdag. De leerlingen kregen elk een taak en maakten deel uit van een ware serieproductie: de ene legde alle plasticjes, de andere kartonnetjes, iemand washanden, een andere leerling de sponzen enz. Als alles klaarlag op de banken volgden enkele meisjes die de inpaktaak op zich hadden genomen.

De vrijdag hadden we bakken vol badsetjes en werd alles uitgedeeld aan de mensen die al hadden betaald, daarna de mensen die beloofd hadden te betalen bij ontvangst en vervolgens kwamen de late beslissers nog aan de beurt.

Uiteindelijk was alles uitverkocht. De leerlingen hadden hun verkoopskwaliteiten dus goed ingeschat want ze hebben maar één iemand moeten teleurstellen omdat de fabriek uitverkocht was. Tot slot brak het grote moment aan: al het geld werd samengeteld. Eerst werden de aankoopkosten van de producten aan mij terugbetaald en de leerlingen konden daarna met fierheid melden dat ze een winst van 88 euro hadden gemaakt. Een verdiende winst waarmee ze graag een feestje wilden bouwen. De rest werd aan het klasbudget toegevoegd voor het einde van het jaar.

4.3 Bevindingen bij het vijfde leerjaar

In het vijfde leerjaar ben ik mijn stageperiode gestart met het uitnodigen van een beroep, maar in dezelfde periode was er net een beroepenmiddag in de school. Jammer dat ik dit niet eerder wist en dat het ook iets te laat viel in mijn stageperiode, anders had ik dit zeker als startpunt gebruikt voor De Droomfabriek. Nu was het enkel een passende aanvulling.

Voor de lessenreeks baseerde het werkboekje zich op de uitwerking van de vijf P's . Zoals ik eerder al vermeldde in voorgaande reflecties vond ik de uitwerking soms wat minder of niet compleet genoeg. Daarnaast heb ik er ook bewust voor gekozen om na elke P in het werkboek, de aansluitende voorbereiding op het kid@bizz plan nog niet in te vullen. Het is voor mij echt iets waar pas later over nagedacht kon worden en ook klassikaal over gebrainstormd moest worden. Iets waarvoor we de eerste week nauwelijks tijd hadden.

Die brainstorm vond dus plaats in de tweede week. Op die manier waren er in korte tijd resultaten die meteen in beslissingen konden worden omgezet. Beslissingen die ik via het smartboard gemakkelijk kon opslaan en later terug oproepen wanneer nodig. De papieren versie van het businessplan was in mijn geval dus niet bruikbaar.

Wat ik ook opmerkte was dat ik het moeilijk had om de lessenreeks in één week te geven waardoor ik af en toe wat opdrachten overgelaten heb in het werkboek. Hierbij de extra lessuggesties al helemaal buiten beschouwing gelaten. Anderzijds was voor de onderneming een volledige week ook broodnodig. Twee weken is dus erg kort als je enkel een beroep kan doen op de bestaande W.O.-uren.

Voor de theoretische kant vond ik dat enerzijds jammer, maar voor de ondernemingsweek moet ik toegeven dat de beperkte tijd de kinderen nog meer prikkelde. Ze werkten in een echt fabriekstempo waarbij de krachten slim bundelen de enige optie was. Om verder in te gaan op de onderneming kan ik nog zeggen dat deze meer dan geslaagd was. Bovendien had ik te maken met een zeer moeilijke klasgroep, maar tot ieders verbazing hebben ze een prachtprestatie geleverd. Het was ook zo dat ik hier meer dan ooit ervaren heb wat De Droomfabriek nu net bedoelt met het benutten van de kinderen hun talenten.

Mijn bevindingen op een rijtje:

- ✓ Makkelijke zoektocht naar droomcoach.
- ✓ Positieve ervaring met droomcoach in de klas.
- ✓ Goed niveau van de opdrachten in het werkboekje.
- ✓ Leuke lessen: vooral de P van Promotie; maar de P van Plaats was minder.
- ✓ De taken verdelen op basis van talenten komt de onderneming ten goede.
- ✓ Geslaagde onderneming met grote inbreng van de leerlingen, ook al was de onderwerpskeuze wat gepusht.
- ✓ De duur van één week voor de onderneming is perfect.

- ✗ Eén week is te kort voor de lessenreeks.
- ✗ Opdrachten in het werkboek niet gemaakt wegens tijdsgebrek.
- ✗ Geen tijd voor extra lessuggesties.
- ✗ Passieve uitleg in handleiding bij een belangrijk onderdeel, namelijk prijsbepaling.
- ✗ Weinig tijd om uitvoerig te brainstormen en een idee te laten groeien.

Hoofdstuk 5: conclusies

1 Conclusies omtrent topics

Voor deze conclusies grijp ik terug naar mijn visie waarin ik De Droomfabriek aan de hand van verschillende topics onder de loep nam. Toen kon ik mij enkel baseren op de informatie uit het werkveld om deze visie te formuleren. Nu mijn praktijkgedeelte achter de rug is, kan ik controleren of mijn visie klopt omtrent de werking van De Droomfabriek.

✓ **Het concept**

Mijn mening over deze topic blijft ongewijzigd. De Droomfabriek is een vernieuwend concept en er is tevens ook plaats voor dergelijk concept binnen het basisonderwijs. Het was namelijk zo dat het GOK-team van mijn stageschool haar focus dit jaar had gelegd op schoolloopbaanbegeleiding. Ze hadden verschillende initiatieven lopen die, net zoals De Droomfabriek, peilden naar de talenten van de leerlingen.

✓ **De interesse / houding van leerkrachten**

Net zoals de bevroegde leerkrachten in het werkveld kampte ik voordien af en toe met een onzekerheidsgevoel. Het is een overweldigend project en ik voelde toch wel een zekere druk tot slagen. Het was niet enkel belangrijk voor mijn stage, maar ook voor mijn bachelorproef.

Een suggestie die ik kwijt wil naar scholen toe, is om het ganse team niet te verplichten om deel te nemen. Het lijkt me beter om eerst de meest enthousiaste leerkrachten het project te laten uitwerken. Door hun succeservaring zullen andere leerkrachten zeker de durf ervaren om er zelf mee aan de slag te gaan. Voor de directeur is deze denkpiste trouwens ook een voordeel want als het project dan toch niet helemaal uitdraait zoals verwacht, dan werden er geen kosten gemaakt voor de ganse school.

Voor deze suggestie baseer ik me op het feit dat mijn uitwerking toch wel enige interesse wekte bij andere leerkrachten binnen mijn stageschool. Mijn klasgroepen kwamen namelijk tot ondernemingen waarin de hele school werd betrokken. Laat collega's elkaar dus warm maken voor het idee want bij de uitwerking is er toch wel enige durf nodig.

✓ **Voorkennis via workshops**

Zelf heb ik de kans gekregen om meerdere workshops bij te wonen. In mijn visietekst gaf ik reeds aan dat deze goed opgebouwd zijn, maar als ik er nu achteraf op terug kijk denk ik dat hierin vooral het waarom van ondernemerschapsonderwijs wordt uitgelegd en dat het vooral een warmmaker is om hiermee iets te doen.

Op zich niets verkeerd mee uiteraard, maar de informatie waarmee ik echt aan de slag kon, kreeg ik voornamelijk tijdens mijn gesprekken met Mieke Kennes, regiocoördinator van De Droomfabriek en 'critical friend' gedurende mijn bachelorproef. Ik kon vrijuit vragen stellen en kreeg een persoonlijke begeleiding. Iets wat sommige leerkrachten in het bevraagde werkveld misten.

Om die reden pleitte ik dus voor een persoonlijk ontmoetingsmoment enkele weken na de workshop. Toen ik dit voorstelde aan Mieke gaf zij aan dat dergelijk moment reeds wordt aangeboden, maar dat vele scholen hier helaas geen gebruik van maken. Ik wil dan ook de belangrijkheid van dit moment onderstrepen en zie het echt als een noodzaak om de thema's zo goed mogelijk uit te werken.

✓ **De leerkracht als coach**

Volgens De Droomfabriek moet alles uit de kinderen komen en fungeert de leerkracht enkel als coach. Ik moet toegeven dat ik me hier niet helemaal aan gehouden heb tijdens mijn zelfstandige stage. Door tijdsgebrek gedurende elke stageperiode heb ik de kinderen toch wel enige beperkingen opgelegd. Deze beperkingen hadden vooral betrekking op de beginfase van de onderneming. Ik vond het wel belangrijk dat de verdere uitvoer in de handen van de leerlingen lag.

Volgens mij is het zeker geen nadeel om als leerkracht vooraf enkele dingen uit te stippelen en de leerlingen wat beperkingen op te leggen tijdens de onderneming. Het concept is immers niet alleen nieuw voor de leerlingen, maar evenzeer voor de leerkracht. Ik ben ervan overtuigd dat een leerkracht op termijn zal groeien in deze coachende rol.

✓ **De didactische werkvormen**

Hierover kan ik kort zijn: de didactische werkvormen, en dan vooral de coöperatieve werkvormen, die door De Droomfabriek zo hoog in het vaandel gedragen worden, heb ik amper gebruikt. Binnen de lespakketten zag ik hiervoor geen ruimte omdat de meeste pakketten al zo vol zitten. Ik heb Mieke hier na mijn praktijk ook over aangesproken en zij gaf mij mee dat het niet de bedoeling is om 101 werkvormen ineens te gaan gebruiken, maar één werkvorm te kiezen en deze consequent te gaan gebruiken. Een werkvorm is volgens haar immers erg afhankelijk van leerkracht tot leerkracht en het is dan ook de bedoeling dat zowel de leerkracht als de leerlingen hierin groeien.

✓ **De droomcoach**

Mijn zoektocht naar verschillende droomcoaches verliep niet van een leien dakje, een kritiek die ook bij de bevraging in het werkveld werd vermeld. Mijn visie hierop was dan ook: De Droomfabriek moet meer werk maken van naambekendheid bij het grote publiek en een database per regio met daarin de gegevens van bereidwillige en voormalige droomcoaches zou een grote hulp zijn voor de leerkrachten.

Hierbij gaf Mieke toe dat De Droomfabriek relatief jong is, maar dat ze hier wel aan werken via het organiseren van bedankingsevenementen en dergelijke. Over de database kon ze kort zijn: gegevens van coaches kunnen ze niet zomaar verspreiden en het is echt wel de bedoeling dat coaches dichtbetrokkenen zijn: uit de buurt, ouders, ...

Desondanks de moeilijke zoektocht moet ik wel toegeven dat ik tevreden ben met de uiteindelijk gevonden droomcoaches. In het werkveld werd mij uitgelegd dat deze mensen vaak niet gewend waren om voor een klas te staan en dat dit dan ook problemen gaf. Door deze opmerking heb ik dan ook bewust gewerkt aan de voorbereiding van elke droomcoach. Ik heb met alle coaches vooraf samen gezeten en dit heeft toch wel zijn vruchten afgeworpen. Net zoals een leerkracht tijd moet steken in het voorbereiden van lessen, is het belangrijk om als leerkracht ook de les van de droomcoach te helpen voorbereiden.

✓ **De lespakketten en het didactisch materiaal**

Het didactisch materiaal sloeg in alle leerjaren erg aan. Vooral in het eerste leerjaar was Doedel, de mascotte, goed ingeburgerd en was hij even belangrijk als handpop Pistache.

De uitgewerkte lespakketten per leerjaar kan ik dan weer niet over eenzelfde kam scheren. Bij de jongste leerjaren was er een tekort aan lessen en bij de oudsten heerste dan weer een overaanbod. Een gedetailleerder verslag hierover kan nagelezen worden in mijn praktijkdeel per leerjaar.

Een oplossing voor dit kwantiteitsprobleem ligt volgens mij in een graadsindeling. De beste onderdelen van beide leerjaren zouden dan geselecteerd kunnen worden in één bundel per graad. Dit graadsvoorstel kwam al eerder voor in mijn visietekst bij het onderdeel 'De verticale samenhang'. Verder in de tekst formuleer ik dan ook mijn besluiten rond deze topic.

✓ **De horizontale samenhang**

In mijn visietekst gaf ik aan dat de hoofdmoot van de lespakketten bestaat uit lessen wereldoriëntatie en dat andere leergebieden hierin geïntegreerd worden. Ook de extra lessuggesties dragen bij tot deze integratie. In het eerste en vijfde leerjaar vond ik de combinatie geslaagd, wel jammer dat er in het vijfde amper tijd was voor de extra lessuggesties.

Tot slot wil ik nog uitweiden over het derde leerjaar omdat de integratie van andere leergebieden hier te ver ging. Van de vijf uitgewerkte lessen zijn twee à drie lessen volledig besteed aan andere leergebieden. Om geen overdosis aan bijvoorbeeld taal te creëren moesten de oorspronkelijke taallessen worden vervangen. Geen sinecure voor een stagiaire die met verplichte lesonderwerpen zit, maar zeker ook niet voor leerkrachten die gebonden zijn aan een vaste handleiding.

✓ **Het niveau van de werkboekjes**

In het werkveld werd vooral de moeilijkheid van de werkboekjes aangekaart, maar dit moet ik toch tegenspreken. De boekjes waren, zoals er in mijn gedetailleerd praktijkverslag te lezen valt, op niveau van de kinderen. Af en toe had ik wel opmerkingen of zag ik meer mogelijkheden bij bepaalde oefeningen, maar desondanks kan ik besluiten dat de opdrachten overwegend goed waren opgesteld.

✓ **Differentiatie / Evaluatie**

Vooraf stelde ik mij de vraag of differentiatie en evaluatie zaken waren waar De Droomfabriek moest op inspelen omdat ze er nu slechts weinig mee doen. Na mijn praktijk kan ik deze vraag nu wel degelijk beantwoorden.

Op vlak van differentiatie kan ik volmondig 'neen' antwoorden. Voor de lessenreeks is het zo dat het nieuwe leerstof is voor alle kinderen en de stof komt bovendien slechts één week aan bod. Sowieso is differentiatie voor lessen wereldoriëntatie minder nodig dan voor leergebieden als wiskunde en taal. Voor de onderneming die op de lessenreeks volgt, wordt er in feite automatisch aan een vorm van differentiatie gedaan. Het is zo dat de leerlingen taken vervullen op basis van hun talenten. Een mooiere vorm van differentiatie is er volgens mij niet in het onderwijs.

Voor het tweede topic evaluatie ben ik geen voorstander om de leerlingen op cognitieve kennis te toetsen. De grote 'toets' is immers de onderneming die de leerlingen, met het geleerde, op punt zetten. Er moeten geen punten toegekend worden, een geschreven beoordeling is hier meer op zijn plaats. De weg van zelfevaluatie (Laeverstijl), die De Droomfabriek voor ogen heeft, mag dus zeker uitgebreid worden.

✓ **De belasting voor de leerkracht**

Het vooraf uitpluizen en het daarna plannen van de lessen vergt veel tijd. Het zijn immers geen kant-en-klare pakketjes en zeker niet voor iemand die niet slaafs de handleiding wil volgen. Desondanks denk ik dat er evenveel werk is als bij het ontvangen van een nieuwe handleiding voor een ander leergebied. Dus op dit gebied vond ik de kritiek van enkele bevraagde leerkrachten in het werkveld niet terecht. Tot daar de lessen, maar ook de ondernemingen, waarbij ik 'een last minute werkdruk' had verwacht, verliepen eigenlijk zeer vlot omdat er veel uit leerlingen kwam.

Het idee van een extra coördinator om het werk te verlichten van de leerkrachten, vind ik dan ook niet meer nodig. Dit had ik bij het schrijven van mijn visie als suggestie gegeven, maar dit lijkt me achteraf gezien overbodig. Er is immers in elke school een directeur die in zekere mate zijn team moet sturen. Een helpende hand tijdens de ondernemingsweek lijkt me echter wel welkom. Er moet immers veel werk verricht worden in korte tijd en bij leerlingen die het niet gewend zijn van zelfstandig te werken, is het wel handig dat je met twee de groep kan begeleiden. Hierbij denk ik aan een zorgleerkracht, maar een bereidwillige ouder kan hier evengoed voor in aanmerking komen.

✓ **De onderneming**

De ondernemingen opgestart in mijn stageklassen waren meer dan geslaagd. Ik heb de leerlingen af en toe wat beperkingen opgelegd wat keuzevrijheid betreft. Hiervoor zijn verschillende redenen geweest per leerjaar, die gedetailleerd nagelezen kunnen worden in mijn praktijkdeel.

Hoewel ik de leerlingen beperkingen heb opgelegd, vind ik absoluut niet dat ik ben ingegaan tegen de principes van De Droomfabriek, namelijk 'Alles moet uit de kinderen komen'. Sommige onderwerpen werden door mij afgebakend, maar daarbinnen hadden de leerlingen nog de nodige vrijheid om alles te organiseren en uit te voeren.

Een andere suggestie die ik meegeef naar leerkrachten toe is om in te spelen op gebeurtenissen of activiteiten binnen de school, bijvoorbeeld de jeugdboekenweek. Een mooi thema voor een onderneming waarbij je meteen twee vliegen in één klap slaat.

✓ **De verticale samenhang**

Een probleem waar ik voordien door het werkveld op werd gewezen was dat niet alle pakketten zich lenen tot het opzetten van een onderneming. In mijn visie was ik er dan ook van overtuigd dat de verticale leerlijn anders moest worden aangepakt.

Vandaag ben ik nog steeds te vinden voor het voorstel dat ik toen deed. Het lijkt mij beter om per graad te werken. Met als uitgangspunt: liever drie krachtige thema's dan zes zwakke/minder goede. De precieze uitwerking ervan kan nagelezen worden in mijn visiegedeelte. Mijn beweegredenen en de daaraan verbonden voordelen zijn hetzelfde gebleven.

✓ **De tijdspanne**

De leerkrachten uit het bevroegde werkveld hadden vooral tijdsproblemen. Ik heb gedurende mijn stageperiode ook heb ondervonden dat voor de jongere kinderen twee weken teveel is, terwijl het voor de oudere kinderen dan weer te weinig is.

Ik stelde in mijn visie dan ook voor om De Droomfabriek enkel nog als een zes weken durend project voor te stellen. De optie van twee weken zou dan wegvallen waardoor een spreiding meer ademruimte geeft aan zowel de leerlingen als aan de leerkracht. Deze suggestie bood ik toen ook aan omdat ik ervan overtuigd was dat het tijdsprobleem te wijten was aan de grootte van de onderneming. Na mijn stageperiode kan ik echter besluiten dat niet de onderneming, maar wel de lessenreeks het meeste tijd inneemt.

Voor de onderneming is één week voldoende want juist omdat de tijd beperkt is, voel je bij de kinderen de rush om door te gaan en de wil om alles tot een goed einde te brengen. Voor de lessenreeks opteer ik om deze over twee weken te spreiden zodat het hele project drie weken inneemt. Maar ook een graadwerking zou hier opnieuw oplossing kunnen bieden, een samensmelting van de lessen uit beide leerjaren die in één week gegeven kunnen worden.

✓ **Nieuwe media**

Moet De Droomfabriek aandacht vestigen op het toenemende gebruik van smartboards in het onderwijs? Dit was de vraag die ik mij vooraf stelde in mijn visietekst. Mijn antwoord is 'neen' ze hoeven hun pijlen hier niet op te richten. Het online plaatsen van de werkboekjes kan handig zijn, maar het zou in principe geen meerwaarde bieden. Als ze het smartboard willen opnemen in hun pakketten dan zou ik opteren om dit in de extra lessuggesties te doen. Hun hele lessenreeks hier op af stemmen is echter overbodig.

2 Slotconclusie

Toen ik aan mijn bachelorproef begon, had ik het gevoel dat we ons nog een laatste keer moesten 'bewijzen' in de lerarenopleiding. Een bewijs dat enorm veel werk met zich meebracht, maar achteraf gezien toch wel de kers op de taart blijkt te zijn van mijn driejarige opleiding. Vooral de stageperiode waarin ik mijn bachelorproef kon uitwerken, was een enorm leerrijke ervaring. Door het schrijven van deze bachelorproef en de uitwerking ervan voel ik me meer dan ooit klaar om in het werkveld te stappen. Ik kan dan ook zeggen dat ik al mijn doelen in dit werk verwezenlijkt heb. Er rest mij enkel nog antwoord op één vraag, dé vraag waar alles mee begon: 'De Droomfabriek, een droom voor elke school?'

Voor mijn stageschool was het in ieder geval een droom. Een droom die de talenten van kinderen naar boven haalt, maar aan die droom is er toch nog wat werk. Gelukkig is De Droomfabriek niet kritiekschuw en is er een gans team dat blijft sleutelen aan de uitwerking ervan. Ik hoop dan ook dat zij mijn tips en suggesties kunnen gebruiken en dat ze in de toekomst nog heel wat kinderdromen kunnen waarmaken en ondernemingszin de plaats kunnen geven die het verdient binnen het onderwijs.

Bronnen

Boeken

- ✓ CRIJNS, H., *Ondernemen met creativiteit*, Lannoo, Leuven, 2009.
- ✓ DE DROOMFABRIEK, *Handleiding Onze familie*, Vlajo, Heverlee, 2007.
- ✓ DE DROOMFABRIEK, *Handleiding Onze gemeente*, Vlajo, Heverlee, 2007.
- ✓ DE DROOMFABRIEK, *Handleiding Kid@Bizz*, Vlajo, Heverlee, 2007.
- ✓ JOHNSON, D.W., e.a., *Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning*, Allyn and Bacon, Boston, 1994.
- ✓ KAGAN, S., e.a., *Structureel coöperatief leren: het internationale standaardwerk*, Bazalt, Middelburg, 2008.
- ✓ VAN DEN BERGHE, W., *Accent op talent. Een agenda voor vernieuwing*, Garant, Antwerpen, 2004.
- ✓ VERUE, J., HUYSMAN, J., e.a., *Creatief ondernemen*, Acco, Leuven, 2007.
- ✓ VLAJO, *Ready to take off: start up kit small business projects*, Vlaamse Jonge Ondernemingen vzw, Leuven, 2004-2005.

Internet

- ✓ COMPETENTO, *Accent op talent*, internet, 2009-11-22,
(http://www.competento.be/uploadedFiles/wwwlerenondernemenbe/docs/Leren%20ondernemen_DEF.pdf).
- ✓ COMPETENTO, *Toespraak Vandenbroucke*, internet, 2009-10-13,
(<http://www.competento.be/LerenOndernemen/IndexOneCol.aspx?id=1186>).
- ✓ DE DROOMFABRIEK, internet, 2010-05-15,
(<http://www.dedroomfabriek.be>).
- ✓ GEM, *Ondernemerschap in België en Vlaanderen*, internet, 2009-11-15,
(http://www.vlerick.be/nl/10000VLK/version/default/part/AttachmentData/data/GEM_2008VlaanderenBelgiePersnota.pdf).
- ✓ GIBB ALLAN, *Educating Tomorrow's Entrepreneurs*, internet, 2009-11-16,
(http://www.cipe.org/publications/ert/e30/E30_10.pdf).
- ✓ KABINET VLAAMS MINISTER VAN ONDERWIJS EN VORMING, *Actie voor ondernemend onderwijs*, internet, 2009-10-13,
(<http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/archief/2006/2006p/1122-ondernemend-onderwijs.htm>).
- ✓ PROVINCIE WEST-VLAANDEREN, *Persbericht West-Vlaanderen*, internet, 2009-11-04,
(http://www.west-vlaanderen.be/provincie/Nieuws/Documents/nieuws_persberichten/PB-010.pdf).
- ✓ VLAJO, *Vlaamse Jonge Ondernemingen*, internet, 2009-10-06,
(<http://www.vlajo.org>).

Didactisch materiaal

- ✓ Startkit voor het eerste leerjaar, *Onze familie*, Vlajo, Heverlee, 2007.
- ✓ Startkit voor het derde leerjaar, *Onze gemeente*, Vlajo, Heverlee, 2007.
- ✓ Startkit voor het zesde leerjaar, *Kid@Bizz*, Vlajo, Heverlee, 2007.

Organisaties

De Droomfabriek (Vlajo)

Kapeldreef 60

3001 Heverlee

Tel 016 29 84 76

Fax 016 29 84 02

Bijlagen

Bijlage 1:

Coöperatieve werkvormen binnen De Droomfabriek

Bijlage 2:

Lessenreeks 1ste leerjaar 'Onze Familie'

Bijlage 3:

Lessenreeks 3^e leerjaar 'Onze Gemeente'

Bijlage 4:

Lessenreeks 5^e leerjaar 'Kid@Bizz'